

Univerzita Jána Amosa Komenského Praha

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2012

Bc. Dagmar Tomová

UNIVERZITA JÁNA AMOSA KOMENSKÉHO
PRAHA

magisterské kombinované štúdium
2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Bc. Dagmar Tomová

Rodina a vplyv výchovy na deti.

Praha 2012

Vedúci diplomovej práce:

PhDr. Jana Slezáková

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies

2010 - 2012

DIPLOMA THESIS

Bc. Dagmar Tomová

Family and the impact of education on the child.

Prague 2012

The diploma thesis work supervisor:

PhDr. Jana Slezáková

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená diplomová práca je mojim pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Piešťanoch, dňa 28.02.2012

Bc. Dagmar Tomová

Pod'akovanie

Moja vďaka patrí môjmu školiteľovi, PhDr. Jane Slezákovej za odborné vedenie, pomoc a rady pri spracovaní diplomovej práce ktoré boli pre mňa cenným prínosom.

Ďakujem aj svojej rodine za vytvorenie vhodných podmienok na vzdelávanie.

Anotácia

Témou diplomovej práce je rodina a vplyv výchovy na dieťaťa. V práci sa venujeme pojmu rodina, od historických aspektov až po dnešnú dobu. Hodnotíme jednotlivé aspekty rodiny – fázy a funkcie rodiny, štruktúru rodinných vzťahov. Hlavným cieľom je význam rodiny a rodinnej výchovy v živote dieťaťa, vplyv rodinného prostredia na formovanie jeho osobnosti. Zdôraznili sme tiež dôležitosť komunikácie v rodine, vplyv sociálneho prostredia a výskumné pohľady na rodinu v tejto oblasti. Jednu podkapitolu sme venovali prevencii a poradenstvu a možnostiam riešenia výchovných problémov. V praktickej časti diplomovej práce sme sa zamerali na vzťahy v rodine, komunikáciu, vplyvu rodinnej výchovy na deti a trávenie voľného času detí vo veku 9 – 13 rokov, ktoré tvorili našu výskumnú vzorku. Na základe ich odpovedí sme vyhodnocovali stanovené hypotézy.

Kľúčové pojmy

Dieťa, komunikácia, prevencia, poradenstvo, rodičia, rodina, rodinné prostredie, sociálne prostredie, škola, výchova dieťaťa.

Annotation

The subject of the thesis is the family and the impact of education on the child. We attend to the term „family“ – concerning historical aspects and nowadays. We evaluate the particular aspects of the family – phases and roles of the family, structure of the family relations. The aim of the thesis is the importance of the family and of the family education in the life of a child, the impact of the family environment on the forming the child's personality. We have underlined the importance of the communication within the family, the impact of the social environment and research aspects on the family in this area. One part of the thesis has been related to the prevention and consulting, and also to the possibilities of solving educational problems. In the practical part of the thesis, we have targeted the relations within the family, communication, impact of the family education on the children and free time activities of the children aged 9 – 13 years - children with this age have been included in our research. We have been evaluating the stated hypotheses according to their answers.

Key words

Child, communication, prevention, consulting, parents, family, family environment, social environment, school, education of the child.

OBSAH

ÚVOD.....	10
TEORETICKÁ ČASŤ	
1. HISTORICKÉ ASPEKTY RODINY.....	12
1.1 Súčasná rodina – pojem a význam.....	13
1.2 Fázy životného cyklu rodiny.....	14
1.3 Hodnota rodiny.....	16
1.4 Funkcia rodiny.....	17
1.5 Rodinné vzťahy.....	19
2. RODINNÁ VÝCHOVA.....	23
2.1 Vplyv rodinnej výchovy na dieťa.....	24
2.2 Rodinné prostredie a formovanie osobnosti.....	25
3. KOMUNIKÁCIA V RODINE.....	27
3.1 Prvé dva roky života.....	30
3.2 Dospelý a učenie dieťaťa.....	31
3.3 Emócie a osobnosť.....	32
4. SOCIÁLNE PROSTREDIE DIEŤAŤA.....	35
4.1 Dieťa predškolského veku v rodine.....	36
4.2 Dieťa predškolského veku mimo domova.....	37
4.3 Dieťa a škola.....	38
5. CHARAKTER A OSOBNOSŤ DIEŤAŤA.....	41
5.1 Osobnosť dieťaťa.....	42
5.2 Rozvoj vyváženej osobnosti.....	44
5.3 Prevencia a poradenstvo.....	45
PRAKTICKÁ ČASŤ	
6. PRIESKUM.....	50
6.1 Cieľ prieskumu.....	50
6.2 Hypotézy prieskumu.....	51
6.3 Charakteristika výskumnej metódy.....	51
6.4 Popis vzorky a priebeh prieskumu.....	51
6.5 Analýza dát a interpretácia výsledkov.....	52

6.6 Závěry prieskumu.....	60
ZÁVER.....	61
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	63
ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV.....	67
ZOZNAM PRÍLOH.....	68
PRÍLOHY.....	I

ÚVOD

Rodina je najprirodzenejšie zoskupenie úzkeho kruhu ľudí, ktorí sa navzájom o seba starajú v časoch dobrých i zlých, venujú si pozornosť, poskytujú pomoc a lásku od príchodu na tento svet až po jeho opustenie. Rodina rodí ľudí, je referenčným rámcom, ku ktorému sa vzťahuje osobná, sociálna, kultúrna zakotvenosť človeka. Jej podoba žije v tradíciách, premietajúcich sa do všetkých oblastí života.

Naše storočie prinieslo rad prevratných zmien v postavení dieťaťa v spoločnosti, v chápaní jeho potrieb, požiadaviek a práv. Rodina je prvým prostredím s ktorým sa dieťa stretáva, je kolískou výchovy a ľudstva, deti má učiť láske, porozumeniu, zodpovednosti, vzťahom. Od toho v akej rodine dieťa žije závisí jeho duševný aj telesný vývin a tiež aj jeho šťastie. Detské šťastie je teda podmienené harmóniou jeho rodičov. Rodiny sú rôzne: šťastné, nešťastné, rozhárané, usporiadané.

Cieľom diplomovej práce je zameranie sa na výchovu dieťaťa od jeho narodenia pred a počas jeho nástupu povinnej školskej dochádzky, dôležitosť komunikácie v rodine, taktiež dôležitosť rozvoja osobnosti dieťaťa a vplyv rodiny na výchovu dieťaťa a prevencia a poradenstvo v rodine.

Práca pozostáva zo šiestich kapitol, v ktorých sa oboznamujeme s výchovou dieťaťa, prostredím v ktorom vyrastá.

V prvej kapitole sa oboznamujeme s históriou rodiny, princípmi rodinných vzťahov, definíciou súčasnej rodiny, výchovou detí v rodine, opisujeme funkcie rodiny a rodinné vzťahy.

Druhú kapitolu venujeme vplyvom rodinného prostredia a rodinnej výchovy na dieťa.

Aká dôležitá je pri výchove komunikácia opisujeme v tretej kapitole.

V ďalších kapitolách sa venujeme prvým dvom rokom života detí, pretože sa formuluje ich osobnosť a prejavujú sa emócie. Veľký význam má aj sociálne prostredie dieťaťa v rodine a aj mimo domova, ktoré dieťa v podstatnej miere ovplyvňujú. V piatej kapitole sme venovali priestor prevencii a poradenstvu, ktoré je v praktickom živote veľmi dôležité. V poslednej šiestej kapitole

empirickej časti sme zhrnuli a vyhodnotili poznatky z dotazníkového prieskumu ktorý sme realizovali na základných školách v okolí. Sú to názory na rodinu detí v mladšom školskom veku.

Rodina je prostredie, v ktorom si jej členovia utvárajú vzájomné vzťahy a komunikácia v rodine je nesmierne dôležitá, je ideálnym prostriedkom k tomu, aby sa rodina stala domovom. Osobnosť dieťaťa sa rodí a rozvíja napodobňovaním vlastných rodičov bez toho, aby si to uvedomovalo. To, čo dieťa skutočne očakáva a potrebuje je skutočná láska. Takáto rodina sa potom môže stať základným stavebným kameňom zdravej osobnosti človeka.

Pokojné rodinné prostredie je prvým predpokladom na to, aby deti vyrastali vyrovnané a spokojné. Deti ktoré prežili plnohodnotné detstvo a mali krásny domov, keď nastane ten správny čas s veľkou pravdepodobnosťou vytvoria krásny domov svojim deťom.

1. HISTORICKÉ ASPEKTY RODINY

Dieťa a jeho správanie je odrazom prostredia v ktorom žije. Najvýznamnejší vplyv na jeho výkon, utváranie vzťahov, rozvoj záujmovej činnosti a celkový postoj k daniu okolo seba má jeho rodina, preferencia životných hodnôt a úroveň rodičovskej výchovy.

Vzťah rodiny a spoločnosti je oddávna predmetom záujmu filozofov, mysliteľov, mudrcov a vedcov rôznych vedných odborov. Významní filozofovia starého Grécka a Ríma, Platón a Aristoteles vo svojich dielach uvažovali o vzťahu rodiny a spoločnosti, postavení ženy, muža a dieťaťa v rodine. Pre vtedajšiu rodinu platili iné charakteristiky ako pre tú súčasnú. Postavenie muža a ženy v rodine nebolo rovnoprávne, rodiny boli patriarchálne. Vznikli snahy o regulovanie pôrodnosti a zachovanie zdravej populácie. V Platónovej ústave a v Zákonoch bolo uvedené, že manželstvo mal každý uzavrieť do 35. roku života, inak mohol dostať pokutu. Vek vhodný na plodenie detí u žien bol medzi 20. – 40. rokom života, u mužov do 55 rokov. (Seidler, Kurincová, 2005).

Zaujímavé odporúčanie z genetického, pedagogického a psychologického hľadiska je zákaz požívania alkoholických nápojov počas svadobnej noci alebo uzavretie manželstva osôb rôznych temperamentov. Dospelí, najmä rodičia sa dopúšťali voči deťom ťažkých prehreškov. Svoje kruté zaobchádzanie s deťmi nepovažovali za neprimerané. Ich krutosť bola považovaná za záujem o dobro dieťaťa. Dieťa bolo majetkom otca, rozhodoval o jeho osude a iba mocné a zdravé dieťa bolo hodnotné. Seneca žiadal zahubiť dieťa, ktoré neprinesie úžitok rodine ani spoločnosti. Zabíjanie alebo odloženie novorodencov sa nepovažovalo za vraždu, lebo bolo v záujme štátu. Proti týmto krutostiam a beztrestnosti pri odložení či zabití detí vystúpil prvý kresťanský cisár Konštantín a neskôr cisár Teodosius. (Helus, 2004).

U Slovanov bola rodina patriarchálna u bohatších a vládnučich vrstiev existovalo mnohoženstvo. Manželstvá nevznikali z lásky, rozhodujúce boli ekonomické záujmy a spoločenská príslušnosť. Poddaní nesmeli uzatvárať manželstvá, potrebovali na to súhlas vrchnosti. V stredoveku sa chudobné pomery, nedostatok hygieny, epidémie, vyčerpanie podpísali na citoch a životoch

rodín. Medzi ľuďmi bola častá agresivita a násilie. Vzťah rodičov k deťom bol chladný. (Mišíková, Uhrová in. Kolláriková, Pupala 2001).

V novoveku zmenil rodinu rozvoj spoločnosti, továrnská výroba a spoločenská mobilita. Začala sa rovnosť medzi mužom a ženou. Manželstvo vzniká na základe citových vzťahov a nie z majetkových pohnútok. Štát začal vnímať rodinu ako súčasť spoločnosti. Od 18. storočia sa názory na rodinu približujú súčasným. Rodina a manželstvo prešli v histórii rôznymi veľkými zmenami. Z uvedeného vyplýva, že rodinný život je viazaný sociálnymi, ekonomickými a ideologickými podmienkami v príslušnom čase a priestore. Musí čeliť stále novým podmienkam, hľadať spôsoby na riešenie vzniknutých situácií. (Seidler, Kurincová, 2005).

1.1 Súčasná rodina - pojem a význam

V predchádzajúcej kapitole, ktorú sme venovali histórii uvádzame, že slovo „rodina“ má svoje korene už v antike, označovala sa ním patriarchálna forma domáceho spoločenstva. Domáce spoločenstvo zahrňovalo muža, jeho ženu, deti, otrokov, služobníctvo, hospodárske zvieratá, ale tiež dom a pôdu.

V dejinách je evidentný posun v chápaní rodiny, stále však platí, že jej formy a funkcie sú podmienené spoločensko – ekonomickou a kultúrnou úrovňou života spoločnosti. Z moderného pohľadu nemožno chápať rodinu len ako jednoduchú sociálnu štruktúru dospelých a detí. Psychológovia zdôrazňujú, že ide o zložitý systém, existujúci fungujúci v priestore a v biologickom a v sociálno – historickom čase. Subsystemy rodiny sú prostredníctvom rôznych pracovných a životných kontaktov spojené s užším i širším sociálnym prostredím, ktoré tvorí sociálnu sieť rodiny – príbuzní, priatelia, spolužiaci, známi, kolegovia a pod. Rodina je teda skutočne zložitý systém prepletený ďalšími štruktúrami v jej blízkom i vzdialenejšom prostredí. Ľudia, ktorí poznajú celú rodinu alebo len jej niektorých členov tvoria sociálnu sieť rodiny. Sú to ľudia citovo viazaní na rodinu, bývajú prvými osobami pri neočakávanej, smutnej alebo radostnej udalosti a sú ochotní pomôcť a angažovať sa v rodine. (Seidler, Kurincová, 2005).

Rodina je primárna malá sociálna skupina, je to biosociálny systém. Je prvým sociálnym prostredím dieťaťa, najstaršou spoločenskou inštitúciou, štartovacou čiarou začlenenia jedinca do sociálnej štruktúry. Je to kolíska medziľudských vzťahov, hodnôt, postojov. Základ etiky a životného štýlu. Zdroj prvých skúseností a hnací mechanizmus všetkého ľudského konania a správania v ďalšom živote. (Hochelová, 2007).

Rozinajová (1988) uvádza, že „rodina je základnou bunkou spoločnosti. Predstavuje prirodzenú, neformálnu skupinu, ktorej členovia sa združujú na základe pokrvnej príbuznosti. Rodina ako sociálna jednotka je vždy súčasťou národa, štátu. Plní nesmierne dôležitú úlohu pri výchove dorastajúceho pokolenia. (Rozinajová, 1988, s. 166).

Na vývoj osobnosti vplýva mnoho faktorov zo životného prostredia, spoločenských pomerov, prírodných podmienok, práce a podobne. V pedagogike považujeme za výchovné činitele tie, ktoré pôsobia zámerne, opakovane, sústavne pri pozitívnom formovaní vedomia a správania sa detí, mládeže a dospelých. Za najvýznamnejšie výchovné činitele sú považované rodina, škola, školské výchovné zariadenia a cirkev. Ako druhotné výchovné činitele sa chápu masmédiá (tlač, rozhlas, televízia), umenie, ľudová kultúra a tradície a rôzne spoločenské organizácie. (Posse, Melgosa, 2002).

1.2 Fázy životného cyklu rodiny

Rodina ako celok podlieha vplyvom okolia a životných udalostí, menia sa prirodzene aj jej členovia. Z hľadiska teoretického a praktického je významné sledovanie fáz vývinu rodiny a ich charakteristík. Väčšina rodín prechádza podobnými vývinovými štádiami od uzavretia manželstva až po smrť jedného z manželov. V odbornej literatúre neexistuje jednotný názor na určenie fáz rodinného životného cyklu. Bývajú popisované aj ako fáza zakladania rodinného hniezda, napĺňania a stability rodinného hniezda, redukcie rodinného hniezda a fáza prázdneho hniezda. (Seidler, Kurincová, 2005).

Matoušek hovorí len o troch vývinových fázach rodiny – rodine s predškólakom, o rodine s deťmi školského veku a dospievajúcimi a o rodine opustenej deťmi. (Matošek, 1993, s. 59 – 64).

Plaňava člení životný cyklus rodiny na etapy – od svadby po pôrod, rodina s malými deťmi, rodina so školákmi, etapa vylietanie z hniezda a piata etapa sami dvaja.

WHO – Svetová zdravotnícka organizácia vymedzuje šesť fáz životného cyklu rodiny.

Hargašová popisuje osem štádií rodinného životného cyklu. (Seidler, Kurincová, 2005).

V literatúre sa najčastejšie uvádza osem štádií životného cyklu rodiny. V prvom štádiu ide o manželský pár bez detí. Je to začiatok spolužitia, adaptačná fáza. Muž a žena si osvojujú párovú identitu. Prežívajú spoločnú intimitu, rozdeľujú si úlohy, trávenie voľného času, vzdávajú sa niečoho vlastného v prospech spoločného.

Druhé štádium je rodina, plodiaca deti. Narodí sa prvé dieťa, rodina prežíva svoju najväčšiu zmenu. V tomto štádiu si žena a muž osvojujú nové životné roly spojené s rodičovstvom. Rodina s predškolským dieťaťom sa nachádza v treťom štádiu. K štvrtému štádiu patrí rodina so školopovinnými deťmi. Obdobie začína, keď ide prvé dieťa do školy.

Piate štádium, teda rodina s adolescentmi, je najťažší a najdôležitejší úsek cyklu.

V šiestom štádiu ide o rodinu vypúšťajúcu mladých von. Hovoríme aj o štádiu opúšťania hniezda. Vtedy odchádza prvé dieťa z domu.

Siedme štádium charakterizujú rodičia v strednom veku. Nazýva sa aj štádium prázdneho hniezda. Je to čas, keď posledné dieťa opustí dom a zostáva iba pôvodný pár.

K ôsmemu štádiu patria starnúci rodičia. Máme pred sebou koniec životného cyklu, keď jeden z rodičov zomiera. (Hocheľová, 2007).

1.3 Hodnota rodiny

Rodina je najstaršou spoločenskou inštitúciou, je základnou bunkou spoločnosti má zabezpečiť, dobré vzťahy v rodine, spoluprácu školy a rodiny pri výchove detí, emocionálne uspokojenie. Je prvým sociálnym prostredím, do ktorého sa dieťa narodí. Okrem toho plní množstvo funkcií, ktoré vznikajú uzavretím manželstva.

Ako základnú definíciu rodiny podľa zákonov Slovenskej republiky môžeme uviesť znenie Zákona o rodine č. 36/2005 Z. z. čl.1 a o zmene a doplnení niektorých zákonov „Manželstvo je zväzkom muža a ženy. Spoločnosť tento jedinečný zväzok všestranne chráni a napomáha jeho dobru. Manžel a manželka sú si rovný v právach a povinnostiach. Hlavným účelom manželstva je založenie rodiny a riadna výchova detí.“ (Zákon č. 36/2005 Z. z.).

Na Slovensku v roku 2004 prebiehali búrlivé diskusie súvisiace so spomenutým novým zákonom o rodine, poukazovali na to, ako ťažko je zdefinovať i vymedziť do práv a povinností mnohé aspekty manželského, rodinného a rodičovského života. Rôzne formy spolunažívania členov domácností v porovnaní s minulosťou nastoľuje otázku, či má rodina pre človeka takú hodnotu, aká sa jej pripisovala v minulosti. (Seidler, Kurincová, 2005).

V medzinárodných výskumoch zameraných na výchovné prostredie rodiny koncom 90 – tych rokov sa sledovali i hodnoty slovenskej rodiny. Ako životne dôležitú uviedlo 98,2% respondentov. Podľa účastníkov ankety človek získava rodinné hodnoty ako sú: citové zázemie, základy pre manželstvo, dobrú výchovu, prístup k vzdelaniu, úctu a podobne. Dieťa v rodine bolo považované za vysoko pozitívnu hodnotu. (Bakošová, in. Seidler, Kurincová, 2005).

Z výskumov Porubská, Seidler, Kurincová zisťujú, že pre spokojnosť v rodine nie je rozhodujúca jej veľkosť, ale kvalita vzťahov medzi členmi. Študenti považujú za najväčšiu hodnotu domova, vzájomné poskytovanie lásky, pomoci, úprimnosti, tolerancie, ústretovosti a žičlivosti. Dieťa študenti označili za ľudský dar, zmysel života a podobne. Doma im je najlepšie keď sú všetci zdraví, v rodine vládne pokojná atmosféra, môžu sa na seba spoľahnúť a je im spolu dobre. Pohoda však nevládne vždy, študentov mrzí, keď sa hádajú, nemajú na

seba čas, keď si nevedia rodičia v klude vyriešiť svoje problémy a vládne nervozita.

RODINA to slovo môže teda vyvolávať u každého rôzne spojenia, podľa toho, čo prežíva vo svojej rodine, príjemné a nepríjemné. Každé písmeno slova sa môže spájať s niečím iným:

R – môže byť radosť, ale aj rozčarovanie či rozchod, O – opora, ohľaduplnosť a na druhej strane osamotenie, odvrhnutie, D – domov, dobrota, ale aj despocia, I – môže byť idyla a istota tiež aj izolácia, N – môže znamenať nadšenie, nádheru aj násilie a nárek, A – akceptácia, ale i autoritatívnosť a apatia. (Seidler, Kurincová, 2005).

Ostáva teda súčasná rodina významnou životnou hodnotou?

1.4 Funkcie rodiny

V priebehu vývoja spoločnosti sa funkcie rodiny ako základnej spoločenskej bunky interpretovali rozlične. Vždy sa kládol dôraz na oblasť medziľudských vzťahov a s tým súvisia aj zmeny v poslaní rodiny z hľadiska jej tradičných funkcií. Rodina sa teda často charakterizuje aj cez jej funkcie. Funkcie rodiny sú zamerané k napĺňaniu určitých úloh, daných vzťahmi vo vnútri rodiny a vzťahmi navonok k širšej spoločnosti, ktorej je rodina súčasťou. V dôsledku toho rodina plní viaceré funkcie. Niektorí autori hovoria o koncepcii dvoch zásadných funkcií, ktoré vymedzujú jej fungovanie. Sú to:

1. prirodzené funkcie – rozmnožovanie, uspokojovanie pohlavného pudu
2. sociálne funkcie – starostlivosť o udržanie a rozmnoženie vlastníctva, byť spoločnosťou produktívnym, zaistenie, udržanie a rozvitie „ kultúry“, čím sa rozumie zaraďovanie detí do existujúcej spoločnosti prostredníctvom rodiny, napríklad výchovou. (Bujnová, 2005).

Najčastejšie sa uvádzajú základné funkcie rodiny:

1. biologicko – reprodukčná funkcia rodiny - ide o splodenie potomkov, ich privedenie na svet a adekvátnu starostlivosť v oblasti základných životných potrieb, teda zabezpečenie výživy, spánku, tepla, pokoja, bezpečia, pravidelnej starostlivosti, či ľudského kontaktu. (Hochelová, 2007).

2. ekonomická, ekonomicko – zabezpečovacia - spočíva v zabezpečovaní každodenného chodu domácnosti a predstavuje pokrytie všetkých materiálnych potrieb života členov rodiny. Jedná sa o uspokojovanie základných biologických potrieb, potrieb na vzdelanie na športové a kultúrne vyžitie, na rôzne aktivity vo voľnom čase. (Bujnová, 2005).

3. emocionálna a psychohygienická - základom emocionálnej funkcie rodiny, je včasná interakcia medzi matkou a novorodencom. Zabezpečuje trvalé emočné puto medzi dieťaťom a matkou, ktoré je charakteristické vyhľadávaním a udržiavaním vzájomnej blízkosti. Tým je sýtená základná ľudská potreba stabilného, vreleho citového vzťahu a potreba stimulácie pre ďalší vývin. Vzťah s matkou poskytuje bezpečné zázemie pre dieťa a jeho ďalšie vzťahy s ostatnými členmi rodiny a neskôr so širším sociálnym okolím. Väzba na matku je najsilnejším putom na svete. Tento vzťah je recipročný, to znamená – matka ho potrebuje rovnako ako dieťa. Citová atmosféra v rodine, úroveň vzťahov a ich stabilita sú do veľkej miery určované vonkajšou kultúrou spoločnosti. (Hocheľová, 2007).

4. výchovno – socializačná – sú dve navzájom úzko späté funkcie. Sme však toho názoru, že nemožno tieto funkcie oddeliť od seba, lebo rodina formuje vlastnosti, názory, postoje jedinca, jeho správanie a konanie, ktoré sú podmienkou zospoločenšenia, prechodu od vedomia Ja k vedomiu My. Prostredníctvom výchovy v rodine sa dieťa pripravuje na začlenenie do spoločnosti.

„Funkcie rodiny sa vývojom spoločnosti menili a modifikovali. Mimoriadny význam nadobudli podľa Z. Matějčka (1986, s. 330) dve základné funkcie, na ktorých sa rodina zakladá a na ktorých i padá: zaistiť citové uspokojenie všetkým členom rodiny a pripraviť deti pre život v spoločnosti. Citové puto by malo byť trvalé, lebo je jedným zo základných predpokladov pre naplnenie druhej funkcie, ktorou je výchova detí.“

Vzhľadom na skúmanú problematiku prípravy na rodinný život je potrebné vyzdvihnúť ochrannú a emocionálnu funkciu rodiny. Rodičia by mali chrániť svoje deti pred násilím a inými negatívnymi javmi. Rodina má poskytnúť dieťaťu pocit bezpečia, vytvoriť prostredie, kde si dieťa môže uspokojiť emocionálne potreby – pocit lásky, spolupatričnosti, pochopenia, vzájomného uznania, úcty,

pocit ochrany pred problémami. Všetky funkcie sú však dôležité nielen pre samotnú rodinu, ale aj pre celú spoločnosť. (Bujnová, 2005).

Helus (1988) vymedzuje základné funkcie rodiny, ktoré rozhodujú o zdravom rozvoji osobnosti dieťaťa. Uspokojovanie jeho biologických potrieb, bio-psychických potrieb bezpečia, lásky, podnetov, kontaktov, citov, ale aj pocit zodpovednosti, úcty, ohľaduplnosti. (Helus, 1988, s. 108 – 109).

Z aspektu napĺňania uvedených funkcií autori uvádzajú rodiny:

- funkčné – rodinné podmienky umožňujú uvedené funkcie napĺňať
- afunkčné – sú v nich obmedzené alebo slabo zastúpené city a iné podnety
- dysfunkčné - negatívne vplyvy rodičov môžu byť takej intenzity, že dieťa môže byť umiestnené v inštitúcii náhradnej rodinnej starostlivosti. (Helus, 1988, s. 110).

1.5 Rodinné vzťahy

Dobré a trvalé rodinné vzťahy nevzniknú samy od seba a zo dňa na deň. Manželský vzťah treba neustále pestovať. Nadšenie z detí a ich úspechov či aktívna podpora pri riešení ich problémov by mali pretrvávajúť aj po prvých etapách života dieťaťa.

Prvé roky sú pre vývin dieťaťa kľúčové z niekoľkých hľadísk. Mnohé zvyky, ktoré pretrvávajú po celý život, sa začínajú utvárať v predškolskom alebo v školskom veku. Základy takých dôležitých oblastí ako sú rozvoj charakteru, formovanie osobnostných čŕt, ale aj základy inteligencie, sa kladú a budujú v prvých ôsmich až desiatich rokoch života. (Posse, Melgosa, 2002).

V rodinách sa deti učia ako sa stať nezávislými ako vyjsť zo svojej izolácie a naplno sa integrovať s druhými ľuďmi a so svojimi partnermi, ako dotvoriť svoju osobnosť a dosiahnuť naplnenie ako jedinec, jedinečný v svojej identite. Tieto skúsenosti pomáhajú formovať ich očakávanie čo im okolie ponúkne a čo od nich bude vyžadovať ako od jedincov. Rodičovstvo by malo obohatiť vzťah s partnerom, nie však ho nahradiť. Šťastní manželia budú aj lepšími rodičmi. Rodičovstvo bez pravej intimity medzi manželmi nemôže ponúknuť deťom starostlivosť a lásku, ktorá je pre ich dospievajúce deti tak dôležitá. (Orvin, 2001).

Úspešná rodina sa vyznačuje veľkým úsilím a oddanosťou. Prílišná pracovná vyťaženosť rodičov sa však stáva čoraz častejším javom. Rodina je síce lepšie ekonomicky zabezpečená, je však nesmierne dôležité udržať rovnováhu, ktorá jej členom umožní stráviť spolu kvalitný čas. Niektorí rodičia sú mylne presvedčení, že mrhajú svojim drahocenným časom, keď ho trávia pri rodinných aktivitách so svojimi deťmi. Nič nemôže byť ďalej od pravdy. Každá chvíľa strávená spoločne je krátkodobá i dlhodobá investícia do budúcnosti. (Posse, Melgosa, 2002).

Silný vzťah medzi rodičmi vytvára flexibilnú atmosféru, v ktorej je možné ľahšie riešiť rodinné problémy. Ak venujú rodičia dostatok času sebe a svojmu vzťahu, taktiež svojim deťom, majú všetky predpoklady k tomu, vytvoriť také prostredie, v ktorom sa ľahšie riešia rodinné problémy. Je pochopiteľné, že takáto rodina má tie najlepšie predpoklady zachovať si plné telesné a duševné zdravie. Samozrejme že i zdravá rodina je občas vystavená stresom a ak je ten stres naozaj silný, môže rodina dočasne stratiť časť svojej flexibility. (Orvin, 2001).

Rodina je kľúčovým činiteľom pre rozvoj sebaúcty. Základy zdravej sebaúcty sa kladú v predškolskom veku strávenom v kruhu rodiny. Rodičovská autorita je dvojsečná zbraň, ktorá buď deťom poskytne osobnú istotu s primeraným a zdravým sebaponímaním, alebo z nich urobí neistých, bojazlivých ľudí, čo si myslia, že úspech je len pre iných. Tento základný princíp zahŕňa uznanie výkonov dieťaťa, úprimné povzbudenie a usmerňovanie pri úlohách, časté pripomínanie jeho pozitívnych činov a podporovanie pri dosahovaní rozličných cieľov. (Posse, Melgosa, 2002).

Milujúci rodičia sa snažia svoje dieťa maximálne chrániť pred ťažkosťami, problémami a nástrahami každodenného života a sú presvedčení, že robia všetko správne – aby deťom poskytli šťastné detstvo. Už v detstve sa dieťa pripravuje na dospelý život a čo si v mladosti neosvojí a neprežije, s tým môže mať v dospelosti veľké problémy.

Uchovávanie pevnej viery, že rodina je zdrojom šťastia a duševného zdravia a prijímanie rodiny ako základnej bunky spoločnosti stojí za námahu, ktorú si to vyžaduje. Ak si rodinu pestujeme a poskytujeme jej členom psychickú

podporu, prispievame tým k vyrovnanejšej, spravodlivejšej a ľudskejšej spoločnosti. (Posse, Melgosa, 2002).

Vo svojom vzťahu k dieťaťu hrajú rodičia rôzne role. Môžeme rozlíšiť rolu, ktorú by sme mohli označiť ako funkčný vzťah a na tú, ktorú by sme mohli označiť za osobný vzťah.

Ako rodič, ktorý sa stará o mladého, rozvíjajúceho sa človeka, musíme svoje dieťa naučiť určitým veciam, aby sa dobre prejavovalo v spoločnosti a aby sa vo svojej rodine dobre chovalo. Musíme určiť pravidlá a hranice, ktoré sa týkajú jeho chovania. Tieto úlohy spadajú medzi tie, ktoré sme označili ako funkčnú stránku vzťahu.

Ďalšou časťou vzťahu je osobná stránka. Sem patrí žartovanie, prejavy lásky, starostlivosti a úcty. Súčasťou každého vzťahu rodičov a detí je výchovný vzťah. Delíme ho na: funkčný vzťah a výchovný vzťah.

Funkčný vzťah

- disciplína
- vedenie
- budovanie psychiky dieťaťa
- vzdelávanie
- pravidlá
- zaraďovanie do spoločnosti

Osobný vzťah

- starostlivosť
- láska úcta
- žartovanie
- rozprávanie
- priateľstvo

Rodičia kladú niekedy veľkú váhu na funkčný vzťah, že zabúdajú na osobnú stránku vzťahu. Alebo sa domnievajú, že si nemôžu dovoliť žartovanie a priateľstvo, pretože by to oslabilo funkčný vzťah. Psychika detí však potrebuje dôkladné budovanie, preto ich často vzájomný vzťah s rodičmi málo uspokojuje. Ak prevládne totiž stránka funkčná, osobná stránka je zo vzťahu vytlačená.

Rodina je systém základnej citovej podpory. Dieťa aj dospelý nachádzajú v rodine útočisko a podporu, je oázou uprostred každodenných činností. Ak rodina funguje dobre, život v domácnosti podporuje duševné zdravie jej členov. Bezpochyby všetci, mladí aj starší, šťastní či menej šťastní, by radi vytvorili také rodinné vzťahy, aby sa ich rodina stala centrom pozitívneho vplyvu. Sme presvedčení, že smerovanie rodinného života, napriek tomu, že ho ovplyvňujú vonkajšie okolnosti, ktoré sú niekedy mimo našej kontroly, určuje rodina. (Posse, Melgosa, 2002).

V rámci rodinného prostredia majú na dieťa najväčší vplyv rodičia, súrodenci, starí rodičia, ostatní príbuzní a známi. Rodina vplýva na dieťa buď priamo – cieľavedomou a sústavnou výchovou, alebo nepriamo – prostredníctvom konkrétnej atmosféry prostredia, v ktorom dieťa žije. Rodičia sú pre dieťa vzorom konania a správania, preto je dôležité, ako sa správajú k sebe a deťom, svojim rodičom, príbuzným, známym, no tiež to, akú majú kultúru vo všeobecnosti.

2. RODINNÁ VÝCHOVA

V období zvyšovania vedecko – technickej úrovne nadobúda rodinná výchova stále väčší význam. Vývoj spoločnosti by mal napredovať spoločne s kultúrnosťou a mravnosťou. Nová generácia získava sprostredkovane skúsenosti od predchádzajúcich generácií. Nemusí sa teda učiť na vlastných chybách, ale môže nadväzovať na predchádzajúci vývoj a skúsenosti. Zámerné výchovné pôsobenie dospeljej osoby na dieťa, je najprirodzenejšou formou získavania nových vedomostí, poznatkov a skúseností. Výchova iného človeka znamená aj určitý stupeň sebvýchovy. Ako cieľavedomá a uvedomelá činnosť pôsobí na vychovávaného, ale aj na vychovávateľa. „Rodinnú výchovu môžeme chápať ako proces odovzdávania spoločensko-historických skúseností s cieľom pripraviť mladú generáciu na usporiadaný rodinný život a na prácu v nových spoločenských podmienkach.“ (Rozinajová, 1988 s. 14).

K výchove dieťaťa musíme pristupovať zodpovedne ako k veľmi dôležitej činnosti. Nie sme dieťaťu iba priateľom, a dieťa tu nie je od toho, aby sa s nami delilo naše starosti. Vymedzovanie hraníc je súčasťou úlohy zaraďovať dieťa do spoločnosti a je dôležitým cieľom výchovy. (Raser, 2000).

Najdôležitejší spôsob, ako vychovávať dieťa k pomoci, je ukázať mu vlastným príkladom, ako veľkoryso, uvážlivo sa správame a dokážeme pomáhať. Ak je rozpor medzi tým, čo hovoríme, a tým, čo robíme, deti to budú opakovať. Čo robíme my, robia to aj ony. Teda nie je vhodné, ak stanovíme pravidlá alebo zásady, ktoré potom sami nedodržíme.

Naša základná otázka znie, kedy je pravý čas na výchovu určitých žiaducich vlastností človeka? Že to je v detstve, to sa vie už dávno. Často sa cituje príhoda slávneho francúzskeho pedagóga, ku ktorému prišla jedna matka s otázkou, kedy má začať vychovávať svojho syna. Na otázku pedagóga, koľko má syn rokov, matka odpovedala, že päť. Nato jej slávny pedagóg odpovedal: „Chodte hneď domov, stratili ste už päť najcennejších rokov.“ Deti najviac vychovávame a to väčšinou dobre vtedy, keď na to vôbec nemyslíme. (Matějček, 1999).

2.1 Vplyv rodinnej výchovy na dieťa

Výchovu môžeme definovať ako „cieľavedomé, uvedomelé, zámerné a plánovité utváranie osobnosti človeka podľa určitých vopred prijatých vzorov alebo cieľov, ktoré sa realizujú v intenciách spoločenských záujmov a potrieb.“ (Rozinajová, 1988).

Výchova nemôže znamenať len zákazy a tresty. Niektorí vychovávatelia obhajovali výchovu bez zákazov. No výchova bez zákazov popiera rozdiely medzi generáciami. Zákaz totiž nemá rovnaký zmysel pre dospelého ako pre dieťa. Pre dospelého má neprítomnosť zákazu slobody. Pre dieťa táto neprítomnosť predstavuje nebezpečenstvo. (Delaroche, 2000).

Poznanie jednotlivých vývinových etáp pomáha rodičom uplatniť výchovný prístup. Rodičia vybavení znalosťami môžu lepšie predpokladať a očakávať budúce potreby detí, overiť si, či vykazované správanie korešponduje s vývinovým obdobím dieťaťa, a teda zodpovedá jeho veku. Môžu tiež účinnejšie komunikovať na psychologickú úroveň každého veku a uplatniť svoj vplyv tak, aby sa dieťaťu otvorili možnosti pre úspešné začlenenie do života. (Posse, Melgosa, 2002).

Rodičom, ktorí sú za láskavú výchovu a sú pre svoje dieťa oporou, sa darí vychovávať deti, ktoré sú ochotnejšie, citlivejšie a ohľaduplnejšie k druhým deťom i dospelým. Pravdepodobne sa v nich odráža pocit bezpečia medzi dieťaťom a rodičom, ako aj výsledok našej pohody a dobrej nálady. Nepochybne sa tu odráža fakt, že dieťa si modeluje svoje správanie podľa nás. Okrem toho bude oveľa skôr ochotné pomáhať druhým, ak má dobrú náladu.

Jeden z dôvodov, prečo je nedisciplinovaná výchova nevhodná pre deti, je ten, že deti sa lepšie vyvíjajú v ľahkom autoritatívnom rodinnom prostredí. Deti majú rady jasné stanoviská o pravidlách a hodnotách. To je model, ktorý pomáha vypestovať dostatočné sebavedomie a obľúbenosť. (Stoppardová, 1992).

Rodičia musia pochopiť, že môžu byť svojim dieťaťom vyvedení z miery a je to preto, že sa proti svojej vôli podieľajú na nespokojnosti dieťaťa. Je teda lepšie požiadať o názor psychológa a priviesť dieťa k nemu než sa ho snažiť testovať na vlastnú päsť. Rovnako je dôležité dieťaťu neklamať. Dieťa totiž

prakticky vždy spozná, keď ho rodičia klamú a to sa stavia do cesty všetkým výchovným krokom. Nemusíme, ba dokonca nesmieme dieťaťu hovoriť všetko, môžeme ale na jeho otázky odpovedať tým najjednoduchším spôsobom. (Delaroché, 2000).

Väčšina rodičov má problémy pri výchove svojich detí. Každodenný stres a námaha, ktorým je dnes vystavená bežná rodina, spôsobujú, že sme znechutení a zmätení. Rozvodovosť neustále stúpa, ekonomická kríza sa prehľbuje, úroveň kvality vzdelania klesá, dôvera v autoritu sa stráca a toto všetko veľmi ovplyvňuje citovú stabilitu každého z nás. Sme presvedčení, že na túto zložitú situáciu dnešnej spoločnosti najviac dopláca práve dieťa, ono je tým najchudobnejším človekom našej spoločnosti, pretože trpí nedostatkom lásky. (Cambell, 2002).

Výchova dieťaťa je tvorivé dielo! Kus pradávnych inštinktov vložených do nás matkou prírodou pred úsvitom dejín, trochu laickej naivity, trochu praxe našich babičiek, kus vážnej vedy a veľký kus umenia. A to všetko je podložené láskyplným vzájomným vzťahom medzi dieťaťom a tými, ktorí si zaslúžia označenie „jeho ľudia“. (Matějček, 2007).

Hrabal tvrdí, že „sledovanie sociologických a sociálno-psychologických charakteristík rodín žiakov – zvlášť v extrémnych prípadoch, je významným východiskom pre pochopenie a vedenie triedy a jednotlivého žiaka. (Hrabal, 1993, s. 26). Prostredie v ktorom žiak žije sa odrazí aj na jeho správaní. Jeho rodina, preferencia životných hodnôt a úroveň rodičovskej výchovy má najvýraznejší vplyv na jeho školský výkon, utváranie vzťahov k spolužiakom i učiteľom, rozvoj záujmovej činnosti, či na celkový postoj k daniu okolo seba. (Seidler, Kurincová, 2005).

2.2 Rodinné prostredie a formovanie osobnosti

Pri téme rodina je dôležité nezabudnúť na rodinné prostredie. Je to prvý a najvýznamnejší zdroj vplyvov, formujúcich vývin jedinca. Hovoríme mu aj rodinné zázemie. Pôsobí na základné psychické, telesné a sociálne charakteristiky od narodenia až do dospelosti. Ovplyvňuje najmä jazykovú a komunikačnú

kompetenciu dieťaťa, jeho kognitívny a emočný vývin, postoje, predsudky a hodnotovú orientáciu. (Hochelová, 2007).

Celý vývin dieťaťa výrazne ovplyvňuje prostredie v ktorom vyrastá. Morfológické a fyziologické zmeny, ktoré sa odohrávajú v priebehu vývinu jedinca a osobitostiam jeho vývinových období musia zodpovedať také podmienky prostredia ktoré podporujú zdravý duševný a telesný vývoj. V každom vekovom období je vychovávané dieťa iné, tak rodič a vychovávateľ majú pred sebou vždy iný objekt výchovy. Rôzny obsah a metóda charakterizujú výchovnú prácu rodiča pri pôsobení na ročné, šesťročné či dvanásťročné dieťa. Aby mohli rodičia pristupovať rodičia k výchove svojich detí zodpovedne mali by poznať osobitosti vývinových období dieťaťa. (Rozinajová, 1988).

Výchova dieťaťa je zložitý proces, svedčí o tom aj skutočnosť, že rovnaký výchovný prostriedok – požiadavka, napomenutie, vysvetlenie, trest a i. – od jedného rodiča, učiteľa, vychovávateľa má dobrý účinok, a od inej osoby alebo v inej situácii je bez účinku, poprípade vedie k opačnému výsledku (Krajčová, Pasternáková, 2009, s. 66).

Vývin dieťaťa v procese výchovy ovplyvňujú určité podmienky:

- a) vnútorné – biologické a psychologické
- b) vonkajšie – prírodné, sociálne prostredie a výchova

Vzťahy medzi dieťaťom, prostredím a výchovou sa uplatňujú aj v procese výchovy. Prostredie vplýva na človeka a formuje ho a naopak človek svojou činnosťou pretvára prostredie. Na rozdiel od výchovného procesu v rodine, prebieha výchovný proces v škole v rámci skupiny žiakov rovnakého veku, vo vzájomnej interakcii a na princípe výchovy jednotlivca v kolektíve. Prebieha v rámci konkrétnej vyučovacej časovo ohraničenej jednotky, pod vedením učiteľa. V priebehu výchovného procesu dosahuje učiteľ výchovné ciele a žiak si osvojuje mravné vlastnosti, normy, pravidlá, estetickú, telesnú kultúru a iné. Závisí to od miery vzdelania, poznatkov ich osobnej a spoločenskej potreby, špecifických podmienok v jednote s prostredím v ktorom žiak žije. (Rozinajová, Pedagogika rodinného života pre učiteľov, 1988).

3. KOMUNIKÁCIA V RODINE

Komunikácia je interakcia medzi ľuďmi. Nie je to len reč. Začína pri pôrode a zahŕňa dotyky, výraz tváre, pohľady očami, pohyby hlavy, rukami a tela. Plač, rôzne zvuky a chrčanie, alebo vymyslené slová aj to sú formy komunikácie. Bez niektorých spôsobov komunikácie by sa dieťa nikdy nenaučilo cítiť lásku, poznávať svet alebo vyjadriť svoje prania a pocity. Pre dieťa je životne dôležité, aby sme sa s ním rozprávali, počúvali ho a odpovedali mu. (Matějček, 1999).

Keď prichádza dieťa na svet, je pripravené na komunikáciu s rodičom. Má spoločenské inštinkty, prostredníctvom ktorých prinúti rodiča, aby prijímal a odpovedal na jeho signály. Tak ako rodič, aj novorodenec, sú pripravení na obojstrannú komunikáciu, ktorá tvorí základ ich vzťahov. (Stoppardová, 1992).

Dobré rodinné vzťahy, charakterizované priateľským postojom a prejavmi lásky, osviežené ľahkosťou a priateľskou konverzáciou, v ktorej sa prejavuje dôvera a pokoj, vytvárajú nielen výborné domáce prostredie, ale priaznivo ovplyvňujú aj psychomotorický vývin detí. V takomto prostredí sa rozvíja spoľahlivá, harmonická osobnosť a netraumatizujúce medziľudské vzťahy. (Posse, Melgosa, 2002).

Základy reči sú zabudované v mozgu dieťaťa. Nemé dieťa začína bľabotať v tom istom veku ako počujúce dieťa, to znamená, že dráždenie sluchového orgánu nie je pre vývin reči potrebné. Niektorí teoretici dokonca tvrdia, že máme niečo v mozgu ako „systém na osvojenie reč.“ Jazyk a reč sú úzko spojené. Jazyk môžeme definovať ako všeobecnú podmienku pre verbálne symboly a reč ako spôsob vyjadrenia. Obe vyjadrujú inštinktívnu ľudskú potrebu komunikovať. Táto potreba je zreteľná u veľmi malých detí, ktoré trhane pohybujú ústami, akoby tak odpovedali na naše slovné podnety.

Nepodceňujme túžbu dieťaťa hovoriť a jeho schopnosť napodobňovať. Ak sa s dieťaťom často budeme rozprávať, začne napodobňovať zvuky už ako osemtýždňové a takto urobí veľký krok k osvojeniu si reči. Z toho vyplýva, že rodičia musia obklopiť svoje deti rečou, majú im veľa hovoriť, spievať, vravieť riekanky, rozprávať, konverzovať s nimi. Vieme, že reč je úzko spätá s emóciami.

A že deti, ktoré rodičia milujú bezhraničnou láskou, ktorí sa s nimi maznajú, majú lepšie šance naučiť sa reč, ako tie, ktorým sa nedostáva prejavenej náklonnosti. Konverzácia je hra a deti sa tak rady hrajú. Musíme od začiatku ukázať dieťaťu tieto pravidlá a jeho život i náš život bude lepší. (Stoppardová, 1992).

Rodinná komunikácia by sa nemala obmedzovať len na príkazy, pokyny a to, čo je nové. Napriek tomu, že každodenné rozhovory v domácnosti si vyžadujú aj správy tohto druhu, ich účinnosť závisí od slovných prejavov, konania, a dokonca aj od tónu hlasu. Ideálna komunikácia zahŕňa úprimný, otvorený a zároveň priateľský dialóg. Pri tomto type komunikácie osoba, ktorá rozpráva, očakáva, že druhá osoba primerane zareaguje, čím dá najavo svoje pochopenie a vnímavosť. Komunikácia v rodine by vždy mala byť presvedčivá, nie autoritatívna. Každý vzájomný kontakt má byť pozitívny, priateľský a má sa niesť v dobrom duchu. Hádky a spory nemajú tvoriť súčasť rodinnej komunikácie. Ak chceme komunikovať efektívne, musíme z komunikácie vynechať kritizovanie, podozrievanie a obviňovanie. (Posse, Melgosa, 2002).

Každá komunikácia sa skladá z dvoch častí, z obsahu a z procesu. Obsah tvoria slová, ktoré sú vyslovené a myšlienky alebo pocity, ktoré sú vyjadrované, teda to, čo sa hovorí. Proces je to, čo sa nehovorí a čo je väčšinou sprostredkované neverbálne. Proces je skryté posolstvo. Človek posolstvu porozumie ak sa naučí čítať medzi riadkami. (Orvin, 2001).

Počúvanie je základom komunikácie. Zvlášť to platí vtedy, keď druhá osoba zastáva opačné názory. Prevládať majú sebaovládanie, objektívnosť a zdravý úsudok, vylúčiť treba panovačnosť aroganciu a agresívnosť. Nie všetka komunikácia je slovná - verbálna. Úsmev, gesto, podanie ruky alebo zdvorilý prístup môžu niekedy dopovedať úmysel, názor alebo pranie obsiahnuté v správe. Túto zložku komunikácie nazývame neverbálna komunikácia. Vo väčšine ľudských vzťahov tvoria slová v podstate len malú časť celkovej komunikácie. Každodenná komunikácia v rodine nesie veľa verbálnych správ. V mnohých prípadoch sa však verbálne správy nahrádzajú gestami alebo zaujatím určitého postoja tela.

V rodinnom prostredí tiež používame kódovanú komunikáciu. Malé deti a dospievajúci mávajú svoj vlastný slovník používaný doma aj v škole, alebo so svojimi priateľmi na ulici. K tomuto špecifickému slovníku sa pridávajú i neverbálne znaky a prejavy, ktorým rozumejú len oni.

Neverbálna komunikácia, najmä ak ju sprevádza významová verbálna a mimická komunikácia, ktorá je dobre zrozumiteľná, je ideálnou formou konverzácie v rodine. (Posse, Melgosa, 2002).

Nie je výnimkou, že veľa rodičov stratí nervy a začnú na svoje dieťa kričať, nadávať mu alebo ho dokonca biť. Preto si v takýchto situáciách musíme uvedomiť, čo sa práve odohráva a vždy by sme sa mali snažiť zostať v úplnom klude. Rozprávať sa s dieťaťom príjemným a priateľským tónom. Týmto mu ukážeme, že nás nemôže vyvieť z miery a že jeho jednanie a chovanie v žiadnom prípade neakceptujeme, ale tiež že nám to nie je ľahostajné. (Kast-Zahn, 2007).

V dobe, keď sa rodičia vyrovnávajú s prechodom svojho dieťaťa k dospelosti, musia spolu rodičia komunikovať, a to predovšetkým preto, že tento proces znamená i zmenu pre nich. Ak rodič zistí, že sa dieťa od neho začína odvracať a túži po väčšej samostatnosti a nezávislosti, môže sa z toho tešiť, ale zároveň pociťovať i smútok a strach. Jeho schopnosť podeliť sa o tieto pocity s niekým, kto ho miluje, môže umocniť pocit šťastia a zmierniť obavy a smútok. Dobrý vzťah s partnerom, prípadne s iným blízkym človekom, má v takýchto situáciách cenu zlata. (Orvin, 2001).

Nesmieme zabúdať, že každodenná komunikácia si vyžaduje láskyplný záujem. Ak slová a zaujaté postoje sprevádza úsmev či zdvorilá vľúdnosť, vyvolávajú dôveru, istotu a rešpekt.

Pri výchove detí musíme zlepšovať nielen komunikáciu s nimi, ale aj komunikáciu s manželom, príbuznými či priateľmi. Deti sa učia najmä pozorovaním – spôsobom, ktorí si dospelí často ani neuvedomujú. (Posse, Melgosa, 2002).

Nedostatky v komunikačných kompetenciách sa premietajú i do sebahodnotenia dieťaťa, jeho sebapoňatia. V dôsledku nedostatočnej jazykovej kompetencie má dieťa tendencie vyhýbať sa aktívnemu rečovému prejavu. Toto môže mať za následok sociálnu izoláciu. (Slezáková, Tirpáková, 2006).

3.1 Prvé dva roky života

V prvom roku života sa citové väzby dieťaťa sústreďujú prevažne okolo „materskej osoby“ alebo „materských osôb“, ktoré sú v jeho blízkosti. Do dvoch rokov a potom v rozvinutejších formách ďalej a ďalej sa však jeho citové a spoločenské väzby budú rozširovať, diferencovať ale tiež spojovať, sústreďovať a integrovať vo väčšie celky. Dieťa dospeje k predstave rodiny a domova. Dieťa poznáva nielen vzťah matky k sebe a otca k sebe, ale i vzťah dvoch blízkych osôb navzájom. Je to vlastne podmienka k tomu aby si mohlo uvedomiť svoju vlastnú osobu. (Matějček, 1999).

Prvý problém alebo kríza sa môžu prejavovať v prvom roku života, keď sa vyvíja dôvera k svetu a keď vidí, že má schopnosti ovplyvniť a predvídať udalosti okolo seba. Od správania rodičov závisí, ako úspešne alebo neúspešne zvládne tento problém. Deti, ktoré ukončia prvý rok života s pocitom pevnej dôvery, patria medzi tie, ktorých rodičia sú starostliví a ľúbiaci a ktorí reagujú predvídavo a spoľahlivo. Dieťa, ktoré má vyvinutú dôveru, bude s dôverou pokračovať vo formovaní ďalších vzťahov. Samozrejme, je dôležité, aby malo dieťa aj zdravú nedôveru a naučilo sa rozoznávať nebezpečenstvo a bezpečie.

Ako sa dieťa stáva mobilným, vyvíja sa uňho zmysel pre nezávislosť a samostatnosť. Ak pokusy o nezávislosť nedostatočne podporíme, môže pocítiť opakované zlyhania alebo výsmech, môže sa mu zdať, že je neúspešné. Namiesto pocitu sebakontroly a sebauspokojenia bude cítiť hanbu, že nevedelo splniť úlohy, ktoré sme mu dali. (Stoppardová, 1992).

V ôsmom mesiaci sa v plnej sile objavuje tzv. špecifický strach z cudzích ľudí. Intelektový vývoj postúpil natoľko, že dieťa rozlišuje „to známe od toho neznámeho“. Je to veľmi účelný prírodný mechanizmus.

Okolo siedmeho a ôsmeho mesiaca je vzťah na kvalitatívne vyššej úrovni, nielen vzťah dospelého k dieťaťu, ale aj dieťaťa k dospelému – teda vzájomnosť. (Matějček, 2007).

Počas prvých dvoch rokov je neurologický, a tým aj intelektuálny a motorický vývin enormný. Medzi 7. a 9. mesiacom sa mozoček stáva viditeľne

aktívnym. Nervové zakončenia sa spájajú s mozgovou kôrou a podkôrím, najvyššou úrovňou nervového systému. Mozoček zohráva dôležitú úlohu v špecializovanejších funkciách intelektu, ako učenie, pamäť, myslenie a reč. (Posse, Melgosa, 2002).

3.2 Dospelý a učenie dieťaťa

Špecifický citový vzťah dieťaťa k materskej osobe sa rozvíjajú v plnej sile okolo 7.-8. mesiaca života. V tejto dobe dieťa protestuje, keď si ho matka nevšimne, keď ho niekde nechá a ide preč, domáha sa jej prítomnosti, bojí sa cudzích ľudí, výrazne začína dávať prednosť niekomu z tých „svojich“ pred všetkými ostatnými. To je súčasne i doba, keď jeho kognitívne alebo intelektové schopnosti vo vývoji postúpili natoľko, že je práve schopné rozlišovať známe a neznáme, pričom to známe je bezpečné a to neznáme je nebezpečné. (Matějček, 2007).

Počas krátkeho obdobia prvého roka života už pochyť od rodičov viaceré spoločenské zvyklosti. Rodičia majú v tom čase väčšiu spoločenskú zodpovednosť ako hocikedy predtým. Dieťa od narodenia reaguje na ľudský hlas. Vtedy k nemu začíname hovoriť a nikdy by sme už nemali prestať. Tým, že hovoríme s dieťaťom, pomáhame mu ľahšie sa dostať do spoločnosti. (Stoppardová, 1992).

Fyzická prítomnosť matky alebo otca ešte samozrejme nezaručuje pozitívny vplyv. Je potrebné zaoberať sa dieťaťom aktívne. To najdôležitejšie, čo môže rodič urobiť, je používať aktívne a často reč, preukazovať lásku – bozky, objatia, hladkanie a zúčastňovať sa na interaktívnych hrách so svojim dieťaťom.

Počas prvého roku robia bábätká množstvo rôznych pokusov o vydanie lingválnych zvukov. Hoci sú väčšinou nezrozumiteľné, mnohé sú plnovýznamové. Okolo prvého roku začína dieťa používať jednoduché slová, ktoré už predstavujú kompletne slovné spojenia.

V druhom roku sa slovná zásoba rozširuje natoľko, že ku koncu tohto obdobia ovláda asi 400 slov. K tomu treba pridať mnoho ďalších, ktorým

rozumie, ale ich nepoužíva pre ich náročnosť alebo zriedkavý výskyt. (Posse, Melgosa, 2002).

V tomto druhom roku života dieťaťa, ktoré sa chce s rodičmi identifikovať, začína s nimi bojovať. Často ich vyvádza z miery, ako okolo seba kope, búcha päťami a hryzie. Môže zle zaobchádzať s bábikou alebo obľúbeným medvedíkom a na nich si vybíja zlosť, aby sa vyvarovalo útokov na rodičov.

Nie je nič horšie než začať zosmiešňovať jeho hnev a robiť si srandu z jeho veľkých slabostí.

Ak však rodičia nechávajú dieťa, aby ich ťahalo za vlasy a hrýzlo, stávajú sa jeho obeťou. Bude si dovoľovať stále viac. Bude považovať za pravidlo, že plniť jeho pranie je rodičovskou povinnosťou. (Antier, 2004).

3.3 Emócie a osobnosť

Rodičia by mali pochopiť, že osobnosť ich dieťaťa viac závisí od toho čo sa naučí, od toho, čo zdedí. To znamená, že rodič berie zodpovednosť za to, aké bude jeho dieťa, má sa starať o vyvíjajúce črty dieťaťa, čo sa odrazí v neskoršom živote. Mnohé osobnostné vlastnosti dieťaťa ovplyvnia jeho vzťahy s druhými ľuďmi, jeho prebývanie sa životom, schopnosť učiť sa z vlastných chýb, jeho ochotu podeliť sa s druhými a usilovne pracovať, silu pozorovať, koncentrovať sa, pýtať sa, schopnosť byť tvorivým, presným, rozhodným ambicióznym.

Rodičia nesú zodpovednosť aj za vedomé či nevedomé ovplyvňovanie detí vlastnými charakterovými črtami. Nepokojný rodič má len zriedkakedy pokojné dieťa, za problémovým dieťaťom je často problémový rodič. (Stoppardová, 1992).

Ako sa počas prvých mesiacov rozvíjajú telesné a duševné schopnosti, narastá aj citový život dieťaťa. Už skoro začneme vnímať osobnosť dieťaťa. Zistíme, či je vytrvalé, prítulné, smelé alebo netrpezlivé, ale aj to, že sa tieto črty dajú ľahšie zmeniť na lepšie teraz ako v dospelosti. Ak chceme maličkým pomôcť, aby sa u nich vyvinula zdravá osobnosť, a tak vytvoril základ pre harmonický život v dospelosti, musíme rozumieť ich citovému svetu v prvých mesiacoch života.

Niekoľko štúdií poukazuje na súvislosť medzi ranými zážitkami a úspechom alebo zlyhaním v neskoršej fáze adaptácie. Ak dieťa nezíska základnú dôveru, podstatne sa zvyšuje možnosť, že v dospelosti sa u neho vyvinie paranoická osobnosť (prílišná nedôvera a upodozrievanie).

„Je to matka alebo osoba zodpovedná za starostlivosť o dieťa, ktorá môže pomôcť prekonať krízu dôvery. Jej telesná blízkosť a príjemné teplo, jej mlieko a mnoho ďalších prejavov lásky poskytujú dieťaťu ideálne prostredie, ktoré podporuje jeho citový a osobný rozvoj. V každom prípade je úloha rodičov kľúčová v tom, že pomáhajú dieťaťu komplexne a harmonicky sa rozvíjať.“ (Posse, Melgosa, 2002, s. 49).

Prvým krokom k tomu, aby človek mohol pomáhať rozvoju akéhokoľvek dieťaťa, je poznať normálne vývojové fázy. Pri pravidelných kontrolách u detského lekára sa sleduje a hodnotí vývoj dieťaťa. Tým ako sa prirodzene staráme o svoje dieťa a hráme sa s ním, podporujeme i jeho všestranný rozvoj. (Matějček, 1999).

Každý z nás má právo na rozvoj svojej osobnosti. To platí nielen pre deti ale aj pre dospelých. Ani bezdetný človek sa nemôže v jednom kuse sebarealizovať. Pre rodičov, rovnako aj pre ostatných dospelých platí jedno: šťastný je ten, kto svoje problémy správne uchopí a snaží sa z nich spraviť to najlepšie. (Kast – Zahn, 2007).

U detí vyrastajúcich od začiatku bez materskej lásky, čo znamená bez citového vzťahu dospelých k nim, nachádzame však narušenie prirodzeného sledu dejov. Žiadna viazanosť, žiadny citový vzťah k niekomu, žiadna úzkosť z cudzích, a pritom vývoj pohyblivosti nezdržaný a neobmedzený! Takéto dieťa ide ku každému, vletí do otvorenej náruče, ktorá sa mu naskytne, nemá odstup, nehanbí sa, nemá zábrany – a samozrejme ani nemôže poznať čo je vernosť, spoľahlivosť a spoločensky dôležité vlastnosti. Nie je to statočnosť, nie je to asertivita, je to neviazanosť. Je to dôsledok toho, že dieťa mohlo utiecť a vydať sa na vlastných nohách za spoznávaním sveta skôr, ako ho mal niekto rád, a než mohlo pocítiť úzkosť z nelásky. (Matějček, 2007).

Veľa detí sa obáva dať najavo silné emócie, ako zlosť, smútok, strach alebo pocit straty. Tieto emócie pre nich predstavujú potenciálne nebezpečenstvo

alebo ohrozenie, takže si ani sami neuvedomujú že sa hnevajú alebo že sú smutné. Neobávajú sa len toho, že keď dajú najavo svoje emócie, budú vypadat' ako slabosi a stratia sebaúctu, ale deti majú často strach z toho, že ich vlastný smútok, hnev, strach či pocit samoty premôžu. Skrývané a potlačované emócie nezmiznú, pokiaľ sa nimi nebudeme zaoberať. Keď sa nám zdá , že dieťa nie je veľmi živé a aktívne, je pravdepodobné, že ho niekde vo vnútri dusia obavy a silné emócie. Je treba, aby ich dostalo zo seba von. Je dôležité, uznať právo dieťaťa na silné emócie. Nezáleží na tom, či ide o pocity dobré, alebo zlé, správne alebo nesprávne. Nejde ani o to vysvetliť im, prečo sa takéto pocity dostavili. Podstatné je, že pocity detí sú ich súčasťou.

Keď dospelí popierajú, že dieťa má nárok na silné emócie, je to, akoby popierali že dieťa je bytosťou mysliacou, úprimnou a schopnou hodnotiť. To platí dokonca i o veľmi malých deťoch. (Berneová, Savary, 1998).

4. SOCIÁLNE PROSTREDIE DIEŤAŤA

Kým prvé dva roky života môžeme charakterizovať ako relatívne jednoduchú interakciu medzi matkou a dieťaťom, v predškolskom veku robia už deti významné pokroky v oblasti socializácie v rámci domova aj mimo neho. Do času, kým dieťa nastúpi do školy, vyspeje jeho reč aj myslenie natoľko, že je schopné vytvárať zložité sociálne vzťahy pri hre aj práci v škole. Ak sociálny vývin dieťaťa prebieha normálne, oddeľuje sa od rodiny a včleňuje sa do školského prostredia.

Kľúčovým prostredím sociálnych vzťahov dieťaťa vo veku 3 – 5 rokov je stále rodina. Do týchto vzťahov však už vstupujú aj iné deti a ďalší dospelí. So zápisom do školy preberá sociálny svet mimo rodiny dôležitú úlohu naučiť dieťa, ako sa zaradiť do medziľudských vzťahov. (Posse, Melgosa, 2002).

Okolo 6 – 7 rokov sa väčšina detí ale tiež aj ich rodičia musia vyrovnáť s povinnosťou nástupu do školy. Niektoré deti sú po prvý krát odlúčené od ochraňujúceho prostredia domova a sú vystavené nielen k zvládnutiu školskej práce ale aj k zvládnutiu sociálneho prostredia svojich vrstovníkov. Ako sa deti a ich rodičia s touto situáciou vyrovnávajú, záleží jednak na komplexnom ukazovateli zrelosti dieťaťa na školu, jednak na okolnosti v rodine, na celkovej vzťahovej situácii. Občas sa stáva, že dieťa prestane chodiť do školy aj keď nie je somaticky choré. Problém školskej fóbie sa síce môže vyvíjať behom školskej dochádzky, avšak na začiatku školy to býva častejšie. (Gjuričová, Kubička, 2003).

El'konin D. B., (1978) zdôrazňoval, že pri posudzovaní špecifik toho – ktorého vekového obdobia je potrebné vychádzať z charakteru vzťahov medzi dieťaťom a sociálnym prostredím. Tieto vzťahy vznikajú na začiatku každého vekového obdobia, sú typické pre dané obdobie, sú jedinečné a neopakovateľné. (El'konin In: Slezáková, Tirpáková, 2006).

Najdôležitejším vzťahom v rodine je manželský vzťah. Je dominantný nad vzťahom rodič – dieťa. Kvalita vzťahu medzi rodičom a dieťaťom, ako aj pocit bezpečia u dieťaťa závisí práve od kvality manželského vzťahu. Preto je nevyhnutné, aby sa rodičia najskôr zamerali na upevnenie vzájomného vzťahu

a až potom na pozitívne zmeny vo výchove svojho dieťaťa. Čím je totiž naše manželstvo lepšie, tým ľahšie a účinnejšie dokážeme uplatniť princípy.

Manželská jednota je v živote dieťaťa veľmi dôležitá. Čím je puto medzi manželmi pevnejšie, tým menej problémov majú vo výchove detí. A, samozrejme, tým ľahšie sa im budú uplatňovať. (Campbell, 2002).

Negatívny vplyv na rodinu má aj nedostatočné naplnenie emocionálnej funkcie rodiny. Zlyhávajúce, nedostatočne naplnené puto medzi matkou a dieťaťom vytvára a buduje základ pre závislú osobnosť, ktorá bude závisieť od náhradného zdroja slasti a príslušných spôsobov jej hľadania a uspokojovania. Dnešná rodina má v rámci svojej socializačno – výchovnej funkcie zníženú kompetenciu a prestíž, vzhľadom na to, že deti sa rýchlo dostávajú mimo jej vplyv, do iných sociálnych prostredí, kde na nich spoločnosť pôsobí unifikujúco (predškolské zariadenia, škola). Aj médiá majú na deti a mládež nezanedbateľný vplyv. Rodina sa môže ocitnúť v problémoch, ak tieto vplyvy málo alebo vôbec nekoriguje kvôli nedostatku času a záujmu o výchovné pôsobenie na deti, ak sa priveľmi spolieha na školu a okolité sociálne prostredie. Deti ulice už dnes nie sú výsadou slabších sociálnych vrstiev. Sociologické výskumy dokazujú, že negatívne javy v spoločnosti sú zapríčinené predovšetkým nekvalitným rodinným prostredím. (Hochelová, 2007).

4.1 Dieťa predškolského veku v rodine

Od troch do piatich rokov má dieťa veľkú príležitosť osvojiť si zvyky, hodnoty a kultúru, ktorá nás obklopuje.

Môžeme povedať, že z hľadiska oblasti, o ktorej hovoríme, je tento vek z celého životného cyklu najdôležitejší – dieťa je najviac ovplyvniteľné. Je to tá najlepšia príležitosť pre rodičov, ktorí chcú svojim deťom vštepiť určité hodnoty charakter a osobnosť.

Každé dieťa sa do veľkej miery učí tým, že napodobňuje rozličné vzory. V tomto veku je väčšinou najdôležitejším vzorom rodič, pre chlapcov otec, pre dievčatá matka. Musíme si však uvedomiť, že tento proces nezávisí až tak od pohlavia a že príklad obidvoch rodičov je rovnako dôležitý, či už pre chlapcov,

alebo dievčatá. Preto obaja rodičia musia rozumieť svojej úlohe byť dieťaťu príkladom.

Predškolský vek je doba, keď dieťa vývojovo prekračuje ochranné hranice svojej rodiny a vstupuje do spoločnosti iných detí. Naša materská škola má z tohto hľadiska mimoriadny výchovný význam. Je to doba najživšej fantázie. Tá pomáha deťom preniesť sa cez všetky logické nezrovnalosti rozprávok a vytvoriť si vlastný kúzelný svet. (Matějček, Dytrych, 2002).

Dieťa si berie príklad zo správania sa rodiča bez akéhokoľvek selektovania. Pre rodiča je teda nanajvýš dôležité, aby dieťaťu ukazoval také správanie, akému ho chce naučiť.

Ďalším určujúcim faktorom vo vzťahu rodič – dieťa sú rodičovské očakávania. Deti sa stávajú po kratšom alebo dlhšom čase tým, za čo ich rodičia považujú. Rodičia, ktorí dieťa sústavne hrešia alebo jeho správanie komentujú pred ostatnými, vystavujú sa riziku, že bude kráčať v ich stopách. Našťastie tento proces funguje aj opačne. Rodičia, ktorí sa sústredia na dobré správanie svojich detí, chvália ich za ich schopnosti a povzbudzujú ich, aby dosiahli vyššie ciele, často s radosťou sledujú úspech a dobré výsledky svojich detí. (Posse, Melgosa, 2002).

4.2 Dieťa predškolského veku mimo domova

Ak dieťa navštevuje škôlku alebo sa rado hrá s kamarátmi v rovnakom veku, čiastočne opúšťa rodinný kruh a je vystavené vplyvu okolitých prostredí. Tieto mimo rodinné vzťahy narastajú nielen kvantitatívne, ale aj kvalitatívne. (Posse, Melgosa, 2002).

Škôlku by sme so svojim dieťaťom mali navštíviť ešte skôr, ako tam začne chodiť. V súčasnosti materské školy umožňujú rodičom, aby v škôlke strávili spoločne so svojimi deťmi pár hodín. Deti si zvyknú na nové prostredie v prítomnosti svojich rodičov a rodičia majú možnosť popozerať si vybavenie škôlky a prístup učiteľov k deťom. (Reichlin, Winkler, 2007).

Nedávne štúdie ukázali, že dieťa vo veku 3 – 5 rokov sa učí veľa od ostatných detí poznávaním (štýl a spôsob uvažovania, riešenie problémov, hry na premýšľanie... a cez oblasť motorickú (športy a pohybové hry...) psychomotorickú (držanie ceruzky, nožníc...) a sociálnu (jazyk, hľadanie riešení vo vzťahových problémoch, tímová spolupráca...).

Predchádzajúci vzťah s rodičmi vo veľkej miere ovplyvňuje schopnosť dieťaťa vytvoriť si spoločenské puto s kamarátmi. Dieťa, ktoré dosiahne adekvátne, pozitívne emocionálne puto so svojimi rodičmi, má schopnosť vytvárať si lepšie kamarátske vzťahy, ako tie deti, ktoré ho nemajú.

Vplyv iných detí je veľmi dôležitý a vrcholí v puberte. Deti konajú tak, ako to vidia u svojich kamarátov a rovesníkov, názory druhých určujú správanie dieťaťa. Je preto veľmi dôležité, aby mali rodičia pod kontrolou mieru vplyvu ostatných detí na ich syna či dcéru aj tým, že vyberú dieťaťu priateľov s dobrým správaním. (Posse, Melgosa, 2002).

4.3 Dieťa a škola

Po niekoľkých rokoch rodičovského vzdelávania prichádza čas, keď dieťa začína objavovať vonkajší svet a chce samo čeliť novým a zvláštnym výzvam. Domov už nie je jediné miesto, kde sa učí. Potrebuje sa adaptovať na škôlku alebo základnú školu. V súvislosti so začiatkom školy stojí rodina zoči – voči veľkým rozhodnutiam, nádejam a strachu. Pre niektoré rodiny je táto fáza komplikovaná, až traumatická. Ale ak jej predchádza správna príprava, nemusí takou byť. Ak je začiatok školy šťastnou udalosťou, môže to zároveň znamenať prísľub šťastného a pre rodinu upokojujúceho obdobia. (Posse, Melgosa, 2002).

Úspešná adaptácia dieťaťa na školu je determinovaná okrem školskej pripravenosti dieťaťa i pripravenosťou rodičov budúcich školákov. Rodičia predkladajú dieťaťu požiadavky, majú určité očakávania ohľadne jeho budúcej školskej úspešnosti. Vytváraním stimulujúceho podnetného prostredia formujú predpoklady pre úspešný štart svojho dieťaťa do školy. Významnými pomocníkmi rodičom v celkovom rozvoji osobnosti ich dieťaťa sú materské školy. (Slezáková, Tirpáková, 2006).

Ak je dieťa najstaršie alebo je jedináčik, je múdre podstúpiť program zoznamovania sa so školským prostredím. Mali by sme stimulovať záujem o školu tým, že sa o nej budeme s dieťaťom rozprávať a navštívime aj iné deti, ktoré tiež budú chodiť do školy.

Pred začiatkom školskej dochádzky je potrebné navštíviť s dieťaťom rodinného lekára alebo pediatra a absolvovať komplexnú lekársku prehliadku, aby sa predišlo všetkému, čo by túto novú skúsenosť mohlo skomplikovať. Rodičia by tiež mali preskúmať vzdelávacie programy ponúkané školou. Robí to len málo rodičov, ale voči tým, ktorí tak urobia, majú školské authority zvyčajne rešpekt. Pri oboznamovaní sa so vzdelávacím programom by mal rodič sledovať, či vzdelávacie ciele podporujú harmonický a holistický životný štýl. (Posse, Melgosa, 2002).

Pri zvládaní povinností, ktoré vyplývajú z roly žiaka, je dôležitý vývoj vôle a postoja k plneniu povinností. Dieťa hlavne na začiatku školskej dochádzky musí často odolávať lákavejším činnostiam ako je učenie. Zároveň si uvedomuje, že musí plniť školské povinnosti, pretože inak by bolo potrestané zlou známkom, odmietavým správaním zo strany rodičov a podobne.

Dôležitú úlohu pri formovaní návyku dieťaťa na plnenie si povinností zohráva rodina a jej kontrolná funkcia. Dieťa nemá ešte rozvinuté autoregulačné schopnosti, sebakontrolu, vytrvalosť a zodpovednosť a preto, potrebuje primeranú pomoc zo strany rodičov.

Dieťa rôznym spôsobom prežíva a reaguje na situácie, ktoré vznikajú v školskom prostredí. Citové prežívania ovplyvňujú výkony žiakov i ich postoj ku škole. Emočná regulácia je u mladších školákov natoľko dôležitá, že môže byť príčinou neúspechu dieťaťa. Rodina je miestom istoty, bezpečia pre dieťa. (Slezáková, Tirpáková, 2006).

Deťom, ktoré už navštevovali predškolské zariadenie, sa prvé dni v základnej škole nezdarujú byť také nové a vzbudzujúce obavy ako tým, ktoré túto skúsenosť nemali.

Mnoho rodičov si nevie zvyknúť na to, že dieťa je mimo domu taký dlhý čas. Chýba im, zvlášť v prvých týždňoch. Kto sa musí prispôbiť viac, je dieťa, pretože prežíva prechod z domu do školy, ktorá je omnoho viac štruktúrovaná.

To všetko v dieťati vyvoláva čudnú zmes novosti a zmätku, ktorá môže zapríčiniť fyzické a psychické zmeny. Dieťa bude niekedy plakať a vracat' sa domov k rodine. Vo väčšine prípadov sa však pokúsi byť statočné, lebo škola je pre veľké deti. Zvykne si na nový režim, a ak rodina i škola zaujmú náležité miesto, zakúsi pocity šťastia v oboch. (Posse, Melgosa, 2002).

Je veľmi dôležité, aby sa plnenie školských povinností stalo návykom. Práve pod vplyvom rodičovského vedenia si dieťa postupne zafixuje, že v určitú dobu sa musí pripraviť do školy. Postupne sa zautomatizuje a stáva sa návykom. U niektorých detí sa prejavuje strach zo školy. Príčinou môžu byť osobnostné dispozície dieťaťa reagovať v záťažových situáciách zvýšenými obavami, alebo sú to prehnané nároky rodičov. Strach dieťaťa sa zvyšuje, ak v škole opakovane zlyháva a je trestané rodičmi.

Pri vstupe do školy by sme si mali uvedomiť, že aj rodina prechádza určitými zmenami, hlavne ak rodičia sú v role školopovinného dieťaťa prvýkrát. Spoločnosť kladie požiadavky na dieťa nielen prostredníctvom školy, ale aj rodiny. Od nej sa očakáva, že bude rešpektovať požiadavky zo strany školy a napomáhať dieťaťu v ich realizácii. (Slezáková, Tirpáková, 2006).

5. CHARAKTER A OSOBNOSŤ DIEŤAŤA

Počas detstva sa v rozvoji charakteru, emócií a osobnosti vystrieda mnoho dobrých i horších období. Pochopenie konkrétnych princípov psychológie dieťaťa môže byť kľúčom k úspechu vo vzťahoch medzi dospelými a deťmi. Ľudia, ktorí rozumejú fázam, ktorými dieťa prechádza, majú istý pevný bod, na základe ktorého môžu dosiahnuť zdarné riešenia. Na druhej strane tí, čo ich ignorujú, riskujú nedorozumenia so svojimi deťmi a ocitnú sa v boji, z ktorého nik nevyjde ako víťaz.

Vo vzťahu k ľuďom sa slovo charakter používa už stáročia a začalo označovať jedinečný a konkrétny spôsob bytia každej bytosti. Konkrétnejšie označuje morálne kvality človeka a toto je aj jeho presný význam v modernej psychológii.

Osobnosť človeka nie je daná pri jeho narodení, ale v procese vývinu a výchovy sa rozvíjajú vrodené vlohy a vlastnosti. Dieťa získava nové črty podmienené prostredím a výchovou. Proces utvárania osobnosti dieťaťa a dospievajúceho je štádiálny. Každé štádium sa vyznačuje určitými typickými vekovými osobitosťami, ktoré síce individuálne variujú, ale napriek tomu si zachovávajú celkový ráz. Každé predchádzajúce štádium je prípravou na štádium nasledujúce. Štádiá sa od seba navzájom odlišujú, a preto je dôležité poznať ich nielen z genetického hľadiska, ale aj z hľadiska praktického a psychologicko-pedagogického. (Rozinajová, 1988)

Osobnosť má širší význam ako charakter. Zahŕňa skladbu úplného a typického správania, ktoré charakterizuje každú bytosť a robí ju odlišnou. Charakter označuje správanie týkajúce sa morálnych alebo etických aspektov a je súčasťou osobnosti. Pri rozvoji charakteru detí trváme na dôležitosti úlohy rodičov. Netreba azda zvlášť dokazovať, že rodičia sú pri formovaní charakteru najvplyvnejšími činiteľmi. „Nemôžeme ignorovať tento záver: charaktery detí sú priamym následkom - takmer reprodukciou – spôsobu, akým sa k nim správajú ich rodičia. Budú sa správať k iným presne tak, ako sa k nim správali ich rodičia.“ (Posse, Melgosa, 2002, s. 88).

5.1 Osobnosť dieťaťa

Vek od narodenia - ide o nesmierne dôležité obdobie človeka, v ktorom sa formuje základ jeho osobnosti. Rozvíja sa schopnosť dieťaťa prijímať i dávať lásku, ktorá je veľmi potrebná pre šťastný život v budúcnosti. Vytvárajú sa základné návyky v oblasti stravovania a hygieny. Veľký význam má pravidelnosť a dodržiavanie denného režimu. Rýchlo sa rozvíja aj rozumová stránka. (Prevendárová, Kubíčková, 1996).

Osobnosť dieťaťa má tri hlavné komponenty : emocionalitu, aktivitu a sociabilitu. Emocionalita dáva predpoklad stať sa znepokojeným, alebo úzkostným, a to veľmi ľahko alebo intenzívne. Takéto deti možno len veľmi ťažko uspokojiť. Aktivita sa prejavuje v pohyboch, rýchlosti hovoru alebo v množstve energie, ktorú dá do svojej činnosti. Sociabilitu, hľadanie spoločenského kontaktu, majú deti, ktoré dávajú prednosť spoločnosti a zúčastňujú sa na spoločenských aktivitách. Reagujú na druhých a hľadajú odpoveď u druhých.

Dieťa je zmesou týchto troch komponentov v rozličnom pomere. Už v prvých rokoch života si môžeme všimnúť, ktorým smerom je zamerané, či je viac emocionálne, viac aktívne alebo viac spoločenské. Emocionálne deti majú tendenciu k plačlivosti a nedajú sa ľahko uspokojiť, aktívne detičky sú nepokojné a málo spia, spoločenské deti ukazujú svoju prítulnosť už od prvého dňa, čo sú na svete, reagujú na maznanie a ľahko sa utíšia. (Stoppardová, 1992).

Od dvoch rokov až po pubertu prechádza dieťa mnohými zmenami, ktoré vyvolávajú potreby a požiadavky daného veku. Podľa Eriksona primárnou potrebou dieťaťa vo veku 2 - 3 rokov je dosiahnuť zásadnú úroveň autonómie, v 4 – 6 roku potrebuje rozvinúť zmysel pre iniciatívu. Keď začne chodiť do školy, je konfrontované s úlohou osvojiť si pracovné návyky v predmetoch štúdia.

Už 2 – 3 ročné dieťa si začína všimnúť, že má istú mieru nezávislosti. Začína samostatne jesť, obliekať sa, ovládať zvieracie a predovšetkým používať hovorenú reč na vyjadrenie svojich myšlienok a túžob. Deti sa v tomto veku cítia sebaistejšie, ale ich nezávislosť zároveň spôsobuje, že demonštrujú svoj charakteristický spôsob správania, vzťahov k druhým, hry alebo práce. Táto etapa

tvorí základ zdravej sebadôvery a je veľmi dôležité, aby rodičia vedeli, ako pomôcť pri napĺňaní potrieb tohto veku. Nadmerná rodičovská ochrana sa v tomto období neodporúča. (Posse, Melgosa, 2002).

Vo veku od dvoch do troch rokov sa osobnosť dieťaťa rozvíja veľmi rýchlo. Vtedy pochopí silu svojej vôle a možnosť byť dominantným nad druhými pomocou súboja vôle. V tom istom čase môže vzniknúť pocit strachu a neistoty. Dieťa sa naučí chodiť, chytať veci a iné telesné zručnosti, ktoré mu umožnia istú slobodu výberu. (Stoppardová, 1992).

Rodičia spravidla robia všetko pre to, aby z ich detí vyrástli šťastné a sebaisté dospelé osoby. Schopnosti a náklonnosti k dôvere, k zdravej radosťi z dosiahnutých úspechov a k sebaistote, získava dieťa nielen od svojich rodičov ale učí sa aj od iných ľudí. (Elliottová, 1995).

Vo veku 4 – 5 rokov si deti potrebujú osvojiť iniciatívu a vyhnúť sa pocitom viny, nebezpečenstvu tohto veku. Teraz sú pripravené plniť úlohy bez pomoci rodičov. Je to vek objavovania nových vecí prostredníctvom skúseností, hry a reči. Túžba objavovať je v tomto veku veľmi silná a ak ju rodičia hatia tým, že pričasto označujú veci alebo činnosti ako zlé alebo nesprávne, u dieťaťa sa rozvinie silný pocit viny.

Keď sa dieťa začlení do školského života (okolo 6. roku), jeho sociálny svet ako aj psychologické potreby sa drasticky zmenia. Je to čas, keď má plniť úlohy na istej úrovni kvality. Preto treba dieťa naučiť zmyslu pre zodpovednosť pri plnení školských prác. Je to dôležitý krok v boji proti pocitom menejcennosti. Táto dôležitá fáza vo výchove dieťaťa ovplyvní formovanie jeho osobnosti v mladosti i dospelosti. Školský vek definitívne poznačí zvyšok života každého človeka. Preto je potrebné, aby rodičia zohrali aktívnu úlohu vo všetkom, čo sa týka školského života dieťaťa. Nejde len o posilu pri dosahovaní úspechov v učení, ale aj o podporu v lepšom sociálnom a emocionálnom rozvoji. (Posse, Melgosa, 2002).

5.2 Rozvoj vyváženej osobnosti

Ak je pre dobrý telesný vývin dôležitá správna výživa, pre normálny a vyvážený duševný vývin je potrebné uspokojovanie základných potrieb. Najdôležitejšie psychologické potreby sú:

Citová istota. Je to prvá potreba, ktorú dieťa prejavuje. Týka sa lásky, srdečnej rodinnej atmosféry a pochopenia. Pomáha dieťaťu, aby si vážilo samo seba. Sebaúcta. Ide o porozumenie a schopnosť vážiť si vlastnú dôstojnosť. Je úzko spojená so sebadôverou.

Napriek tomu, že disproporciálny rozvoj v tejto oblasti je škodlivý, dieťa jej potrebuje veľa, ak sa má vyhnúť pocitom plachosti, neistoty, zaostávaniu vo vývine alebo množstvu problémov. Pocit prijatia. Táto potreba prichádza so sociálnymi vzťahmi a je postavená na citovej báze. Ak sú tieto potreby splnené, u dieťaťa zaznamenávame prejavy šťastia, istoty a správneho rozvoja osobnosti. Ak sa však plnia nedostatočne, naopak, frustrácie a nespokojnosti, ktoré spúšťajú problematické obranné mechanizmy. (Posse, Melgosa, 2002).

Všetci rodičia dúfajú, že ich dieťa vyrastie na vyrovnanú osobnosť. Pomôže im, keď budú vedieť o štádiách, ktorými dieťa prechádza. Napríklad to, čo dieťa robí do jedného roku, je skúmanie, či má dôverovať alebo nedôverovať svetu. Ideálny výsledok je, keď sa dieťa naučí dôverovať matke ako osobe, ktorá sa oň stará. Základom je, že dieťa vie utvoriť bezpečný vzťah k nám alebo aj k partnerovi. (Stoppardová, 1995).

Psychický rozvoj a formovanie osobnosti sú veľmi úzko späté so sebauvedomením, ktoré sa najvýraznejšie prejavuje v sebahodnotení, v tom, ako sa dieťa hodnotí, ako hodnotí svoje schopnosti, vlastnosti, úspechy a neúspechy.

Neúspech dieťaťa sa veľmi citelne odráža na jeho celkovom sebahodnotení. Dieťa ešte nevie oddeliť neúspech v činnosti od celkovej kvality osobnosti. Znížené sebahodnotenie častejšie nájdeme u detí, ktoré nie sú schopné uspokojiť očakávania učiteľov, no hlavne rodičov. Učiteľ i rodič, by si mali uvedomiť, či je v silách dieťaťa tieto očakávania splniť, či dieťa nejde nad rámec svojich možností. (Slezáková, Tirpáková, 2006).

Všetky deti potrebujú byť pochválené a mať pocit že sú akceptované také aké sú. Deťom, ktoré sú bezproblémové, slušné a dobré dostáva sa im takéhoto uznania dost'. No impulzívnym deťom, ktoré robia stále nejaké problémy, často sa hnevajú, príležitostne niekoho bijú a sú agresívne im sa takéto uznanie veľmi nedostáva.

Musíme sa snažiť s takýmto dieťaťom hrať divadlo primerané k vyriešeniu situácie. Dieťa veľmi dobre vie, že niekoho biť a kopať sa nesmie ale to samotné mu nestačí. Jemu musí byť predovšetkým jasné to, ako sa má vlastne chovať, keď je nahnevané alebo vyprovokované. Priateľské a mierne riešenie krízových situácií môžeme svoje dieťa postupne naučiť. Pre tieto prípady sú bezkonkurenčne najlepšie hry. (Kast-Zahn, 2007).

5.3 Prevencia a poradenstvo

Rodina môže byť zdrojom šťastia a spokojnosti alebo naopak veľkého utrpenia. Mnoho detí i dospelých zisťuje, že najúčinnějšíu fyzickú, duševnú, sociálnu, morálnu a citovú podporu dostávajú práve od rodiny. Je však aj veľa tých, ktorí pre nezdravé vzťahy v rodine prežívajú len bolesť a úzkosť.

Proti zlému a násilnému zaobchádzaniu s dieťaťom môžeme uplatniť primárnu, sekundárnu alebo terciárnu prevenciu. (Hochelová, 2007).

Súčasťou **primárnej prevencie** je aj zámerné pôsobenie na mladých ľudí v kvalitnej príprave na manželstvo a rodičovstvo už od ranného veku v materských a základných školách. Rovnako pôsobí budovanie správneho vzťahu k vlastnému telu, jeho funkcii a ochrane. V období dospievania je to sexuálna výchova, plánované rodičovstvo, správna antikoncepcia, rolové úlohy muža a ženy v spolužití a pri výchove detí – ich práva a funkcie. (Hochelová, 2007).

Sú to aj programy pre tehotné a nastávajúcich otcov (školy rodičovstva, psychoprofylaxia) - účasť otcov pri pôrode, posilňovanie vzťahu k matke a dieťaťu, kontakt oboch rodičov včas po pôrode navzájom i s dieťaťom.

Sekundárna prevencia je zameriavame na rizikové skupiny ľudí (tak na dospelých ako i deti) a na rizikové životné situácie. Po ich vytypovaní na základe skreeningu sa potom na ne programovo a cielene pôsobí tak, aby sa riziko vzniku

ohrozenia detí znížilo na minimum. Ide o: sociálne slabé rodiny, rodiny, kde sú partneri nezrelí, rodiny s postihnutým rodičom, rodiny, kde matka/otec boli sami v detstve týraní, dlhodobo nezamestnaní rodičia, alkoholicy a toxikomani, ľudia so zvláštnym životným štýlom (sekty).

Terciárnu prevencia sa zakladá na pomoci, nie na represii, ale prevýchove a resocializácii, terapii a práci s rodinou. V nej sa musia spojiť všetky zúčastnené profesie v synergickom pôsobení na túto sociálnu patológiu. Veľkú úlohu tu zohrávajú komunity a miestne samosprávy (Viciánová et al., In: Oláh, Roháč, 2008).

Kedy pôsobí prevencia: pred narodením dieťaťa – rôzne nácviky ako zaobchádzať s dieťaťom, po narodení – emočná podpora, sociálna pomoc, priamy nácvik interakčných schopností v kontakte s dieťaťom (veľmi účinná a jednoduchá stratégia je imitácia dieťaťa, ktorá patrí do repertoáru tzv. intuitívneho rodičovstva), ktoré pomáhajú lepšie sa vžiť do dieťaťa a porozumieť mu, mať s ním dobrý kontakt. (Oláh, Schavel, 2006).

PORADENSTVO

Genézu poradenstva môžeme odvodiť od najstaršej ľudskej činnosti – výchovy. Prikláňame sa k názoru, že práve výchova ako spôsob odovzdávania poznatkov a skúseností o svete a človeku anticipovala i vznik poradenskej, spočiatku nešpecifickej činnosti. Tam, kde je výchova, je i vedenie, a kde je nedostatok skúseností, tam prichádza k slovu rada. Možno teda povedať, že základy poradenstva ako súčasť života človeka siahajú k samotnému počiatku ľudstva.

Poradenstvo má dlhodobú tradíciu najmä v psychologickej praxi. To, čo nachádzame spoločné medzi psychologickým a sociálnym poradenstvom, je určite prístup k človeku na princípe akceptovania jeho jedinečnosti a všeobecných zásad, ktoré sa dotýkajú poradenského procesu. (Oláh, Schavel, 2006).

System poradenstva v oblasti školstva je reprezentovaný pedagogicko – psychologickými poradňami, ktoré sú v každom okresnom meste. Pedagogicko – psychologické poradne sa zaoberajú deťmi a mládežou, ktoré majú významné problémy v kolektívnych zariadeniach, problémy v oblasti učenia, problémy vo vzťahoch s rodičmi, učiteľmi, súrodencami, priateľmi, problémy pri voľbe

povolania, zisťujú školskú zrelosť, optimálnu profesionálnu orientáciu, pracujú poradensky s rodičmi a v prípade potreby aj s pedagógmi a vychovávateľmi. Terénnou súčasťou tohto typu poradenstva sa postupne stáva školský psychológ, ktorý poskytuje poradenské služby pre pedagógov a žiakov všetkých typov škôl. Najnižším stupňom školského poradenského systému je výchovný poradca. Výchovný poradca je špeciálne školený pedagóg, ktorý pomáha najmä žiakom pri problémoch s učením, poskytuje informácie týkajúce sa voľby povolania, je kontaktnou osobou medzi poradňou a terénom, vyhľadáva problémové deti, odporúča im, ich rodičom i pedagógom návštevu pedagogicko – psychologickú poradne. (Gabura, Pružinská, 1995).

Mnohé deti, ktoré prichádzajú do poradne sú doprevádzané ustarostenými rodičmi alebo pestúnmi, ktorí si uvedomujú, že ich deti nie sú po emočnej stránke v poriadku. Iné deti sa tu však objavujú z iných dôvodov – ich rodičom, pestúnom, učiteľom alebo iným ľuďom z ich okolia sa nepáči ich nevhodné, rušivé, vývojovo odlišné deštruktívne antisociálne alebo inak neprijateľné správanie. My sme presvedčení že i tieto deti majú emočné problémy. U mnohých z nich je ich zlé chovanie dôsledkom vonkajších stresov, ako zneužívanie, trauma, kríza alebo problémy v medziľudských vzťahoch. U iných detí sú však príčinou znepokojujúce vnútorné procesy. Toto výsledné chovanie je odrazom snahy dieťaťa zvládnuť úzkosť a dosiahnuť neprijateľné chovanie. (Geldard, K., Geldard, D., 2008).

V oblasti školského poradenstva sa v poslednom období začali objavovať linky dôvery pre deti, mládež, rodičov a pedagógov, ktoré predstavujú dôležitú súčasť verejných poradenských služieb s obmedzeným časovým fungovaním. (Gabura, Pružinská, 1995).

Výchovné poradenstvo sa poskytuje deťom, zákonným zástupcom a zamestnancom škôl:

- základná škola
- gymnázium
- stredná odborná škola
- konzervatórium škola pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

a v školských zariadeniach

- špeciálne výchovné zariadenie
- školský internát

Úlohou výchovného poradenstva je vykonávanie poradenstva pri riešení osobnostných, vzdelávacích, profesijných a sociálnych potrieb detí kariérového poradenstva. Výchovný poradca sprostredkuje deťom a ich zákonným zástupcom. Pedagogické, psychologické, sociálne, psychoterapeutické, reedukačné a ďalšie služby, ktoré koordinuje v spolupráci s triednym učiteľom. Úzko spolupracuje so školským psychológom, školským špeciálnym pedagógom a odbornými zamestnancami poradenských zariadení. (Schavel, Oláh, 2008).

Neprijateľné chovanie dieťaťa má vplyv na ostatných členov rodiny. Okrem toho, ak je nežiadúce chovanie vyvolávané neriešiteľnými emočnými problémami, ide veľmi často o problémy rodinné – veď v tomto prostredí trávi dieťa väčšinu času. Je jasné, že rodičia a rodina silne emočne ovplyvňujú život dieťaťa. Z toho vyplýva, že ak poskytujeme dieťaťu individuálnu terapiu, býva užitočné do procesu začleniť aj rodinu. Myslíme si, že ak chceme čo najrýchlejšie pomôcť k zmene, máme väčšiu nádej na úspech vtedy, keď integrujeme individuálnu prácu s dieťaťom s rodinnou terapiou.

V minulosti sa v oblasti poradenskej starostlivosti o deti a mladých ľudí, vytvorili dve tradície. Jedna tradícia preferuje individuálnu terapiu s dieťaťom alebo mladým človekom, zatiaľ čo druhá terapiu rodinnú. Veľa zástancov individuálnej terapie verí, že stačí pracovať so samotným dieťaťom a pomôcť mu identifikovať a vyriešiť problematické záležitosti. Naopak, je veľa odborníkov presvedčených, že postačí samotná rodinná terapia. (Geldard, K., Geldard, D. 2008).

Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie poskytuje komplexnú psychologickú, špeciálno-pedagogickú, diagnostickú, výchovnú, poradenskú a preventívnu starostlivosť deťom v oblasti optimalizácie ich osobnostného, vzdelávacieho a profesijného vývinu, starostlivosti o rozvoj nadania, eliminovania porúch správania. Poradenské služby poskytuje zákonným zástupcom a pedagogickým zamestnancom. (Schavel, Oláh, 2008).

Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie sa môže členiť na oddelenia:

- poradenstva osobnostného vývinu
- poradenstva vzdelávacieho vývinu
- poradenstva sociálneho vývinu a prevencie
- poradenstva v kariérovom vývine
- psychoterapie metodiky výchovného poradenstva
- špeciálno-pedagogického poradenstva

Psychologické poradenstvo sa poskytuje deťom a ich zákonným zástupcom i zamestnancom základných, stredných škôl, gymnázií, konzervatória, škôl pre deti a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, špeciálnym výchovným zariadením a školským internátom prostredníctvom činnosti školského psychológa alebo psychológa. (Schavel, Oláh, 2008).

6. PRIESKUM

Z dostupnej literatúry a z vlastných skúseností vieme, že rodinné prostredie a rodinná výchova do veľkej miery ovplyvňuje osobnosť dieťaťa i pôsobenie žiaka v škole. Tým, že mu poskytuje istý typ citového a motivačného zázemia, materiálne potreby a obyčajne aj priamu učebnú pomoc. Rodinné prostredie je kľúčom k odpovediam na mnoho otázok a preto sme v empirickej časti pristúpili k dignostike rodinného prostredia žiakov mladšieho školského veku.

Rodina poskytuje žiakovi zázemie a je aj jeho výchovným prostredím. Rodičia pôsobia na dieťa v rámci istého cieľa a nastoľujú istý štýl výchovy. Rodinná výchova má tieto základné znaky:

- Nemá vopred stanovený cieľ ani obsah.
- Podlieha zmenám podľa aktuálnej situácie.
- Jej charakteristikou je emocionalita.
- Charakteristické je vytváranie pocitu bezpečia a istoty, úprimnosti a lásky.
- Je individuálna.
- Je založená na dôkladnom poznaní dieťaťa i vlastností rodičov.
- Je to dlhodobé pôsobenie tých istých ľudí.
- Zabezpečuje predpoklady na jednotné výchovné prostredie počas celého detstva a jednotný postup rodičov pri výchove. (Gavora, 1999).

6.1 Cieľ prieskumu

Cieľom nášho výskumu bolo preskúmať vplyv výchovy, rodinného prostredia, školy a okolia na osobnosť žiaka. Zamerali sme sa na komunikáciu v rodine a trávenie voľného času detí v mladšom školskom veku. Porovnanie možnosti trávenia voľného času detí v obciach a v mestách.

6.2 Hypotézy prieskumu

Na základe cieľov nášho výskumu a základe teoretických východísk, doterajších poznatkov a preštudovanej literatúry, sme si stanovili nasledovné hypotézy:

- **Hypotéza č. 1:** Predpokladáme, že matka venuje viac pozornosti pri výchove dieťaťa ako otec.
- **Hypotéza č. 2:** Predpokladáme, že rodinná výchova vplýva na deti v obci viac ako škola a kamaráti.
- **Hypotéza č. 3:** Predpokladáme, že deti viac komunikujú a trávajú viac času s matkou ako s otcom.
- **Hypotéza č. 4:** Predpokladáme, že o využívaní voľného času detí v mladšom školskom veku rozhodujú rodičia.

6.3 Charakteristika výskumnej metódy

Prieskum sme uskutočnili dotazníkovou metódou. Dotazník je exploratívna metóda, ktorá získava fakty prostredníctvom písomne formulovaných otázok a odpovedí. V dotazníku bolo 15 otázok, obsahoval demografické údaje, základné informácie o veku, pohlaví a jednoduché otázky prispôsobené veku detí pri ktorých boli možnosti odpovede z ktorých mali deti vybrať jednu alebo v niektorých možnostiach dopísať. Dotazník bol určený pre deti v mladšom školskom veku a uvádzame ho v prílohe.

6.4 Popis vzorky a priebeh prieskumu

Výskumnú vzorku tvorilo 60 žiakov v mladšom školskom veku 9 – 13 rokov. Prieskum sme realizovali na Základnej škole v obci Banka a Základnej škole F. E. Scherera v meste Piešťany. Z celkového počtu 60 žiakov pripadlo v obci Banka 11 dievčat a 19 chlapcov a v meste Piešťany 14 dievčat a 16 chlapcov. Prieskum bol zameraný na to, ako vnímajú deti v mladšom školskom

veku rodinnú výchovu, prípadne spolužitie so starými rodičmi. Komunikáciu v rodine, využívanie a trávenie voľného času.

Dotazník sme predložili riaditeľom spomínaných základných škôl, oboznámili sme ich, že dotazník je anonymný určený výhradne pre účely diplomovej práce ktorej témou je „Rodina a vplyv výchovy na deti“. Riaditelia si prečítali, schválili ich a sprostredkovali nám stretnutie s triednymi učiteľkami, s ktorými sme realizovali prieskum. Žiakom v triedach sme poskytli tiež základné informácie, že dotazník je anonymný, obsahuje 15 otázok a ako majú postupovať pri jeho vyplňaní.

Následne sme pristúpili k spracovaniu získaného materiálu, triedeniu a štúdiu odpovedí, s ktorých sme stanovili závery a vyhodnotili stanovené hypotézy.

6.5 Analýza dát a interpretácia výskumu

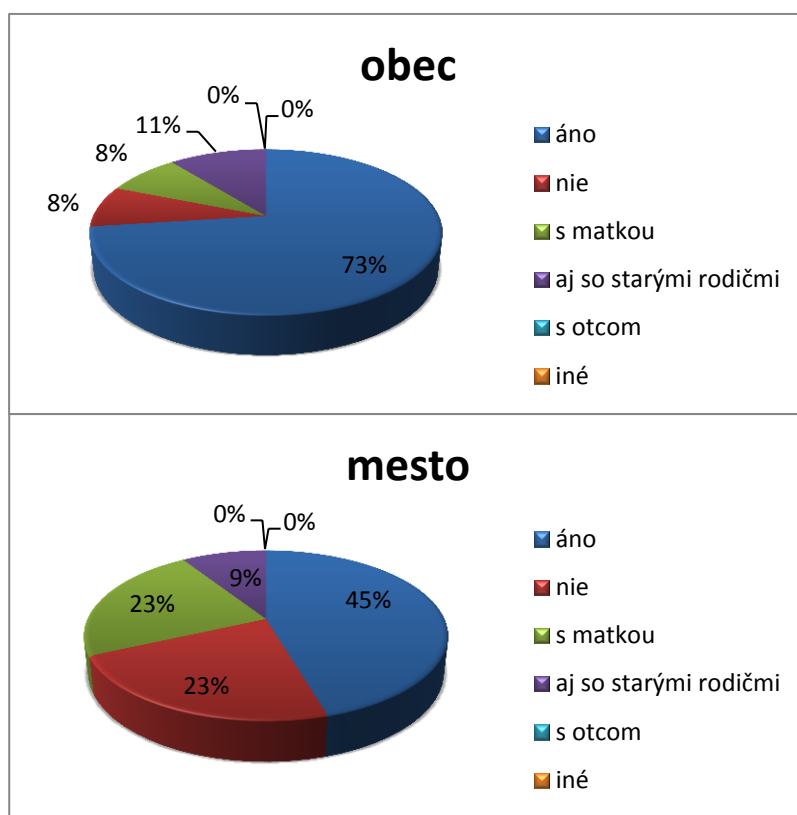
Tabuľka č. 1 – výskumná vzorka, pohlavie detí

Pohlavie	Obec	Mesto
Dievča	11	14
Chlapec	19	16
Spolu	30	30

Tabuľka č. 2 – výskumná vzorka, vek detí

Vek	Počet detí: obec	Počet detí: mesto
9	7	7
10	11	2
11	4	10
12	8	9
13	0	2

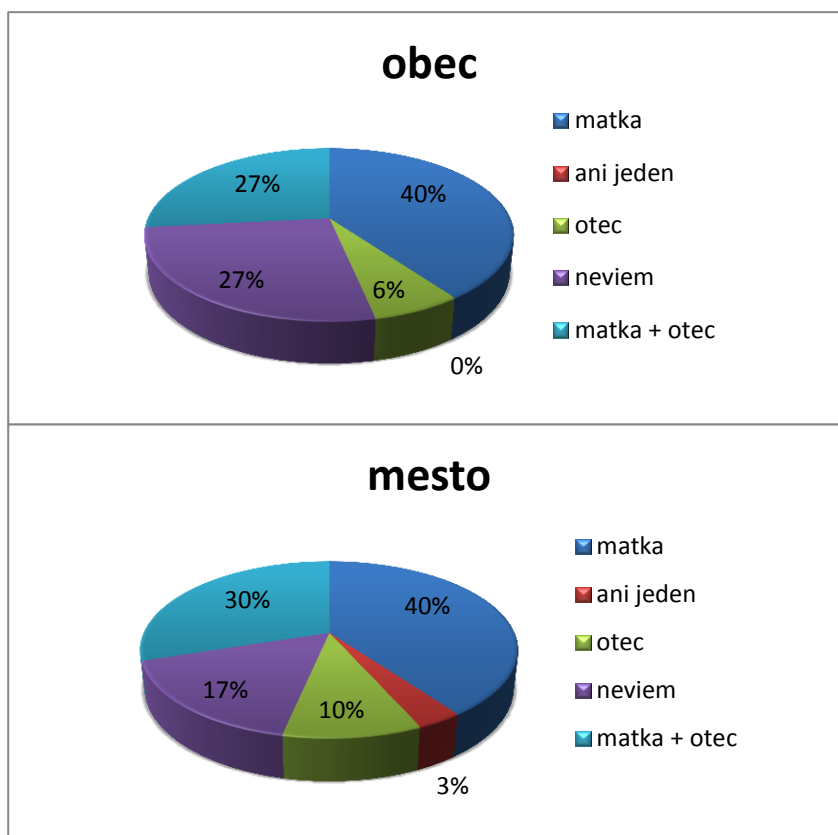
Otázka číslo 3: Žiješ v domácnosti s oboma rodičmi?

Z otázky číslo 3 sa dozvedáme, že 73% detí v obci a 45% detí v meste žije s oboma rodičmi, deti ktoré nežijú s oboma rodičmi, žijú s matkou, v obci je to 8% detí a v meste 23%. V jednej domácnosti aj so starými rodičmi žije v obci 11% a v meste 9%, tieto deti v *otázke číslo 6: Ako vnímaš spolužitie v rodine s rodičmi, aj so starými rodičmi?* Odpovedajú, že to pociťujú pozitívne. Deti, ktoré so starými rodičmi v jednej domácnosti nežijú, to neriešia.

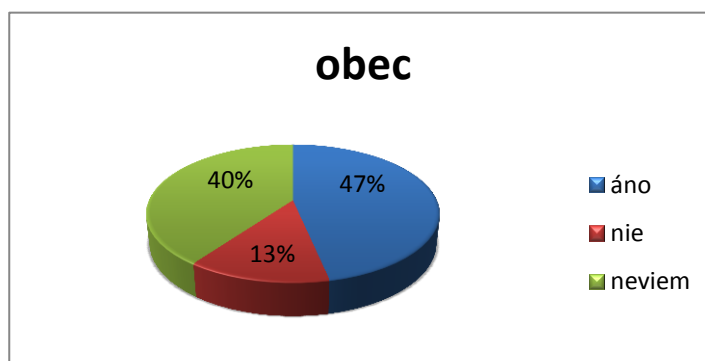
Otázka číslo 4: Sú tvoji rodičia rozvedení? nadväzovala na otázku číslo 3. Na túto otázku odpovedalo ÁNO 10% detí z obce a 23% detí z mesta.

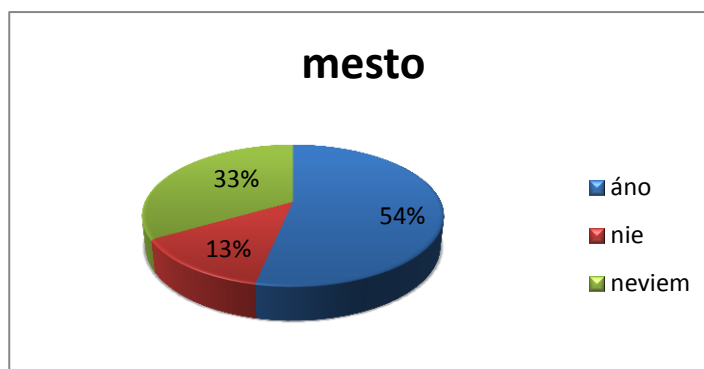
Otázka číslo 5: Čo si myslíš, ktorý z rodičov viac venuje pozornosť tvojej výchove?

V otázke číslo 5 uviedli deti, že viac pozornosti im venuje matka. V oboch prípadoch to bolo 40% detí mladšieho školského veku. V obci uvádza 27% matku aj otca, v meste je to 30% detí ktorým sa venuje matka aj otec rovnako. 3% detí v meste sa nevenuje ani jeden z rodičov.

Otázka číslo 7: Myslíš si, že výchova v rodine na teba vplýva viac ako škola a kamaráti?

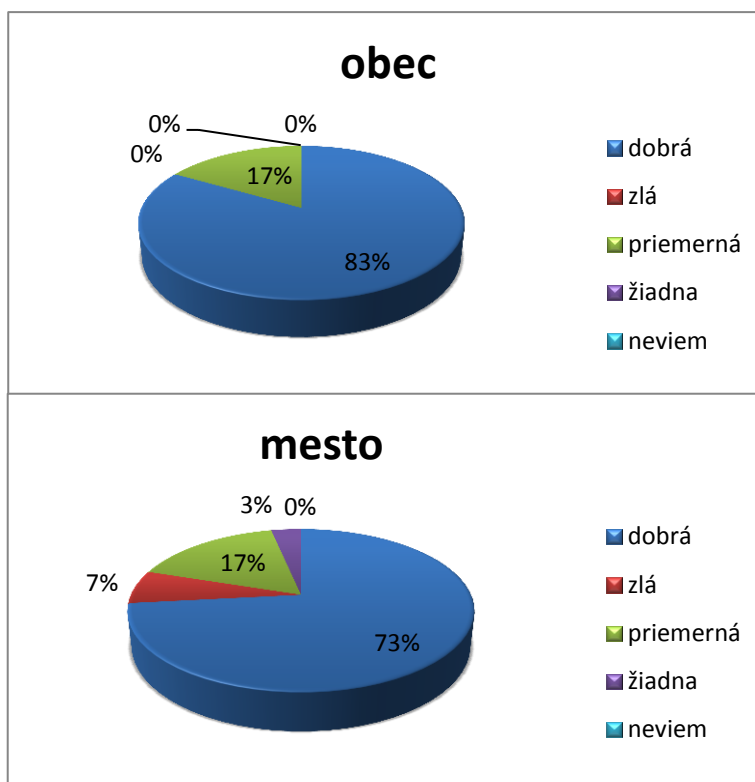

13% detí z obce i z mesta sa v otázke číslo 7 zhodlo, že rodinná výchova na ne nevlýva viac ako škola a kamaráti. V obci je 47% detí presvedčených, že rodinná výchova na ne vplýva viac, v meste je to 54%. Niektoré deti nevedeli uviesť vplyv rodiny na ich výchovu, v obci je to 40% a v meste 33%.

Všetky deti sa v rodinnom prostredí cítia príjemne a bezpečne, čo nám potvrdila **otázka číslo 10: *Cítiš sa dobre, príjemne a bezpečne v rodinnom prostredí?*** Na ktorú odpovedali všetky deti z obce i z mesta zhodne **ÁNO**.

Otázka číslo 8: *Myslíš si, že komunikácia s rodičmi je:*

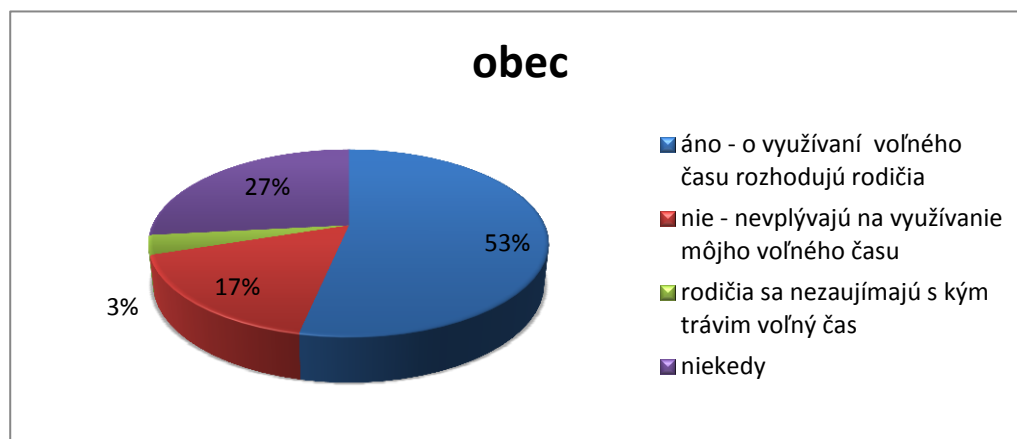

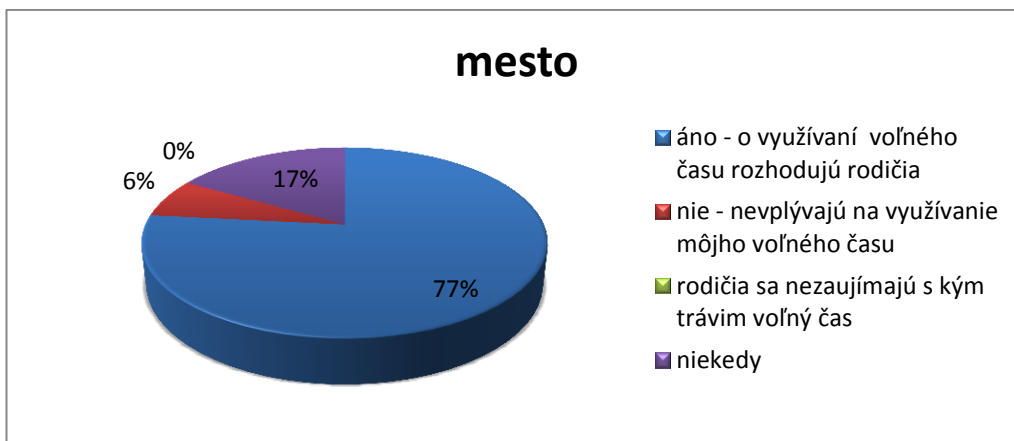
Na otázku číslo 8 nám odpovedalo 17% detí v obci i v meste, že komunikácia v ich rodine je priemerná. V obci zvyšných 83% uvádza dobrú komunikáciu, v meste je to 73% detí. 7% detí v meste označilo komunikáciu v ich rodine ako zlú a 3% teda jedno dieťa ako žiadnu. Na otázku číslo 8 nadväzovala **otázka číslo 9: S kým komunikuješ, ak máš nejaký problém?** Tu sa deti zhodli, že ak majú problém najčastejšie komunikujú s oboma rodičmi, v obci je to 56% detí, v meste 41%. S jedným z rodičov komunikuje 15% detí z obce a 24% detí v meste, v tejto odpovedi mali na výber matka – otec, vo všetkých prípadoch podčiarkli matku. S kamarátmi rieši problémy 12% detí v obci a 4% detí v meste. 15% detí v obci a 4% detí v meste rieši problémy s niekým iným, uvádzajú sestru, brata, starých rodičov alebo dokonca pani učiteľku. Našli sa aj deti, ktoré uviedli, že svoje problémy neriešia s nikým, v obci to bolo 17%, v meste 12%.

Tabuľka č. 3 – Otázka číslo 9: S kým komunikuješ, ak máš nejaký problém?

	obec	mesto
s oboma rodičmi	41%	56%
s jedným z rodičov /matka, otec/	15%	24%
s kamarátmi	12%	4%
s nikým	17%	12%
s inými	15%	4%

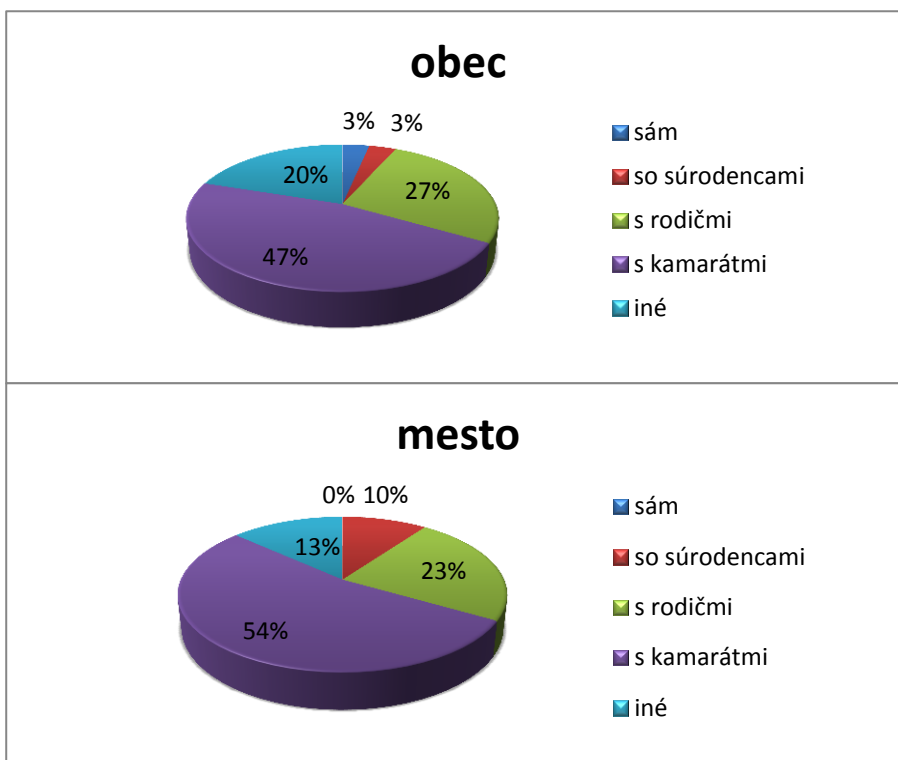
Otázka číslo 11: Vplýva rodina na využívanie tvojho voľného času?

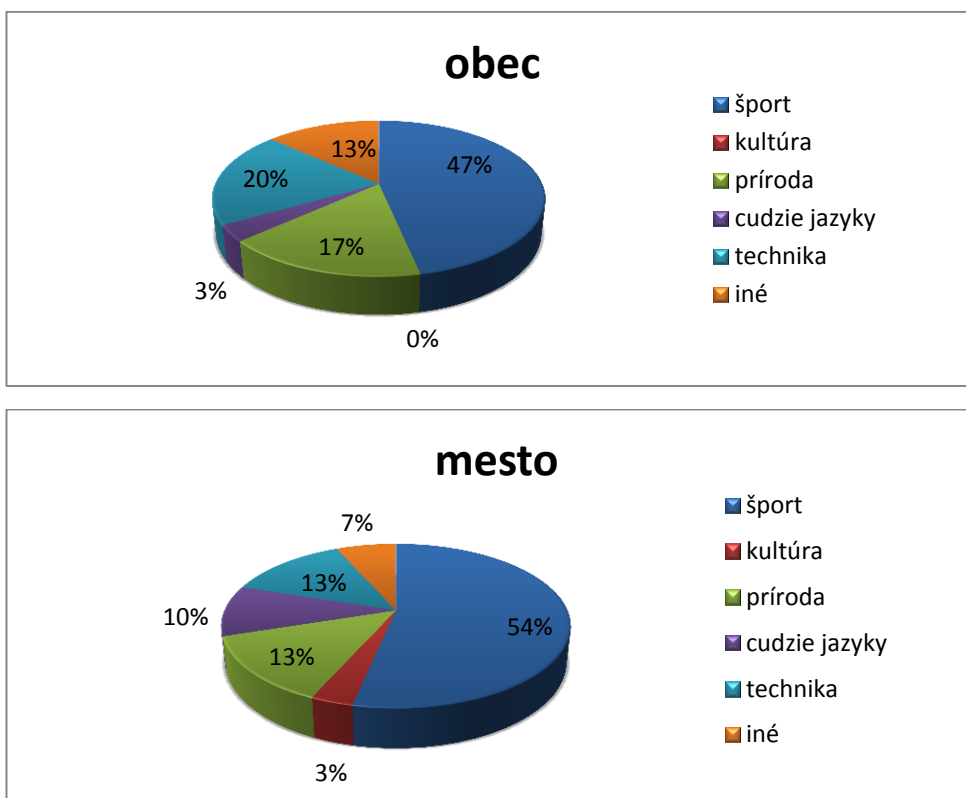
Na deti v mladšom školskom veku má rodina výrazný vplyv na využívanie ich voľného času, čo nám potvrdilo 53% detí z obce a 77% detí z mesta. V obci 17% rodičov neovplyvňuje využívanie voľného času detí jedno dieťa v obci uviedlo, že sa rodičia nezaujímajú s kým a ako trávi voľný čas. V meste 6% rodičov neovplyvňuje na využívanie voľného času detí.

Otázka číslo 12: S kým najradšej tráviš voľný čas?

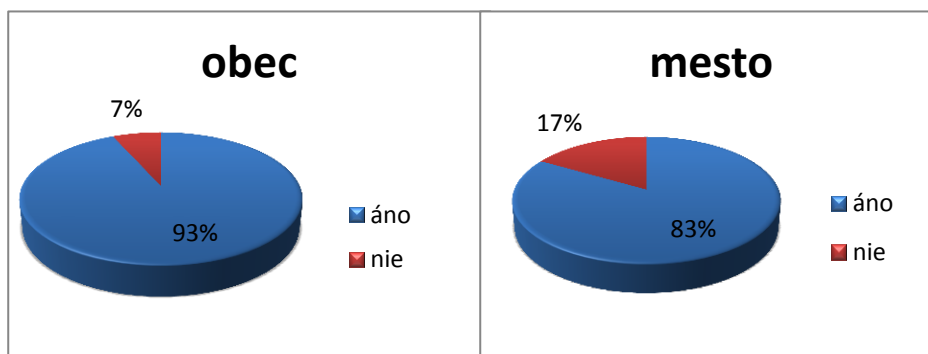
Aj keď rodičia ovplyvňujú využívanie voľného času svojich detí, z otázky číslo 12 je samozrejmé, že deti najradšej trávia čas so svojimi kamarátmi, v obci to uvádza 47%, v meste 54% detí v mladšom školskom veku. S rodičmi trávi najradšej voľný čas 27% detí z obce a 23% detí z mesta. Medzi iné uvádzali deti v meste i obci ostatných rodinných príslušníkov, päť detí uviedlo počítač.

Otázka číslo 13: Ktorá z oblastí ťa najviac zaujíma?

V otázke číslo 12 sme zisťovali čo deti v mladšom školskom veku zaujíma, aké majú záľuby. V obci 47% detí označilo šport, 20% detí techniku, 17% prírodu, 3% detí cudzie jazyky, v 13% medzi iné zaradili tanec. V meste 54% detí tiež uviedlo šport, zhodne po 13% prírodu a techniku, 10% cudzie jazyky, 3% kultúru.

Otázka číslo 14: Využívaš internet?

V súčasnej dobe je využívanie internetu i u detí v mladšom školskom veku samozrejmosťou, čo sa nám potvrdilo v otázke číslo 14. Internet v obci využíva 93% detí a v meste 83% detí. Účely na ktoré deti využívajú internet sú vo väčšine prípadov škola, hry, chat. V tabuľke číslo 4 - **Otázka číslo 15: Ako často využívaš internet?** sme sprehľadnili koľko času trávia deti v mladšom školskom veku na internete.

Tabuľka č. 4 – Otázka číslo 15: Ako často využívaš internet?

	obec	mesto
denne 2-3 hod	46%	43%
denne viac ako 3 hod	27%	17%
občas (1-2 hod týždenne)	20%	23%
vôbec	7%	17%

6.6 Závěry prieskumu

V závěre práce zhrnieme dosiahnuté výsledky, na základe ktorých vyhodnotíme dané hypotézy. Z predloženej práce vyplýva, že:

- **Hypotéza č. 1:** Predpokladáme, že matka venuje viac pozornosti pri výchove dieťaťa ako otec. - *Hypotéza sa nám potvrdila matka venuje viac pozornosti pri výchove dieťaťa ako otec.*
- **Hypotéza č. 2:** Predpokladáme, že rodinná výchova vplyva na deti v obci viac ako škola a kamaráti. – *Hypotéza sa nám potvrdila rodinná výchova na deti vplyva viac ako škola a kamaráti a to v obci i v meste.*
- **Hypotéza č. 3:** Predpokladáme, že deti viac komunikujú a trávajú viac času s matkou ako s otcom. – *Hypotézu nám deti mladšieho školského veku potvrdili komunikujú a trávajú viac s matkou ako s otcom.*
- **Hypotéza č. 4:** Predpokladáme, že o využívaní voľného času detí v mladšom školskom veku žijúcich v obci rozhodujú rodičia. – *Hypotéza sa nám nepotvrdila o využívaní voľného času detí v mladšom školskom veku rozhodujú viac rodičia v meste.*

Zo získaných a podložených výsledkov je zrejmé, že deti v mladšom školskom veku si uvedomujú vplyv rodinného prostredia a rodinnej výchovy na ich osobnosť. Rodina má pre deti v tomto veku nesmierny význam.

Tým, že je prvou a emocionálne najsilnejšou inštitúciou, nesie v prvom rade zodpovednosť za výchovu detí, a teda aj za výchovu v oblasti partnerstva a rodičovstva. Formovanie osobnosti dieťaťa a jeho vzťahov s okolím závisí predovšetkým od kvality manželského spoluzitia rodičov, od vzťahu rodičov k deťom, ich výchovného štýlu a celkovej úrovne prežívania detstva. Máme tu priestor pre všetkých ako správne vychovávať deti, ako sa im dostatočne venovať aby sme sa niekedy v budúcnosti nemuseli hanbiť za to ako boli vychovávané. Cieľom nášho úsilia by mala byť správna výchova dieťaťa, ako aj vytvorenie ďalších podmienok pre jeho správny vývoj.

ZÁVER

S otázkami výchovy sa stretávame veľmi často a ani si neuvedomujeme aké je dôležité nimi sa zaoberať. Niekedy môžu nastať vo výchove problémy a mi pre našu ľahostajnosť si ich nevšímame, aj keď vieme, že by sme sa im mali venovať. Výchova detí je proces večný a odohráva sa každodenne.

Vo svojej práci som sa sústredila na výchovu detí, keďže sama vychovávam deti a viem aké je dôležité sa im, aby vyrastali v prostredí, kde by dostávali nehu, lásku a porozumenie.

V tejto práci som opisovala deti od novorodeneckého obdobia až počas obdobia školskej dochádzky. Tento čas je najdôležitejší pre dieťa a jeho učenie. Cieľom je ukázať rodičom, ako majú odhadnúť schopnosti svojho dieťaťa, ako sa správať k deťom, ako ich rozvíjať, a ako pomôcť deťom využiť plný potenciál možností. Získala som nové poznatky a vedomosti z oblasti výchovy detí, komunikácie, rozvoja osobnosti. Motivovalo ma vedomie, že čoraz viac stretávam ľudí, ktorí majú problémy s výchovou detí.

S vývojom ľudskej spoločnosti sa postupne mení v dnešnom uponáhľanom svete aj vzťah rodičov k deťom, pretože majú stále menej času na správnu výchovu dieťaťa. Preto problémy, ktoré sa občas vyskytnú pri výchove nám pomáhajú riešiť odborní špecialisti, ktorí pracujú v pedagogicko – poradenských centrách. Je dôležité dbať a oživovať hlavne viac zanedbávané biologicko – reprodukčné a výchovné funkcie rodiny. Práve poruchy biologicko – reprodukčnej funkcie vedú k problémom v rodinách a následne sa odzrkadľujú na problémoch celej spoločnosti. Taktiež zlé pochopenie výchovných funkcií zo strany rodičov vedú k poklesu na úroveň, čím je zanedbaný emocionálny vývoj a podpora detí. Je veľmi veľa aspektov, ktoré ovplyvňujú vývoj dieťaťa, ktoré sme len okrajovo v tejto práci spomenuli.

V závere práce kladiem ešte raz dôraz na význam pôsobenia rodinnej výchovy na osobnosť žiaka. Rodina významne ovplyvňuje všetky oblasti života jedinca je i základnou štruktúrnou jednotkou spoločnosti. Rodina je jedinou výchovnou inštitúciou v našej spoločnosti, ktorá je právne zodpovedná za výchovu detí, žiakov a súčasne sa od jej dospelých príslušníkov nevyžaduje ani najzákladnejšie

pedagogické vzdelanie. Preto je potrebné podporovať jej sociálno-výchovný význam a vrátiť jej ako primárnej inštitúcii výchovy jej vážnosť a úctu. V súčasnej dobe sme preťažovaní a zavalovaní množstvom informácií, faktov, poznatkov a udalostí z celého sveta, rodičia majú čoraz menej času na výchovu svojich detí, na spoločne strávené chvíle. Avšak práve pre silné mediálne pôsobenie je význam rodiny, rodinnej výchovy ešte viac zdôrazňovaný. Je nutné vychovávať z detí zodpovedné a charakterné osobnosti, ktoré by sa vedeli uplatniť nielen na trhu práce, ale i v osobnom a spoločenskom živote.

Každé dieťa by malo prežiť svoje detstvo v kruhu milujúcich rodičov a cítiť sa šťastne a bezpečne v rodine.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

ANTIER, E. 2004. Agresivita dětí. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. 101 s. ISBN 80-7178-808-2.

BERNEOVÁ, P., SAVARY, M. 1998. Jak nevychovat dítě s pocitem méněcennosti. 1. vyd. Praha : Portál, 1998. 132 s. ISBN 80-7178-192-4.

BUJNOVÁ, E. 2005. Příprava na rodinný život v rodinnom a školskom prostredí. 1. vyd. Nitra : 2005. 138 s. ISBN 8-8050-89-7.

CAMPBELL, R. 2002. Ako milovať svoje dieťa. 1. vyd. Bratislava : Porta libri, 2002. 127 s. ISBN 80-89067-04-2.

DELAROCHE, P. 2000. Rodiče, nebojte se říkat ne. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 138 s. ISBN-80-7178-441-9.

ELLIOTTOVÁ, M. 1995. Jak ochránit své dítě. 3. vyd. Praha : Portál, 1995. 160s. ISBN 80-7178-419-2.

GABURA, J., PRUŽINSKÁ, J. 2002. Poradenský proces. 1. vyd. Slon, Sociologické nakladatel'stvo, 2002. 147 s. ISBN 80-85850-10-9.

GAVORA, P. 1999. Akí sú moji žiaci. Pedagogická diagnostika žiaka. Bratislava : Vydavateľ'stvo PRÁCA, 1999. s. 169 – 179, ISBN 80-7094-335-1

GELDARDOVÁ, D., GELDARD, D. 2008. Dětská psychoterapie a poradenství. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. 336 s. ISBN 978-80-7367-476-2.

GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J. 2003. Rodinná terapie – systematické a naratívni přístupy. 1. vyd. Praha : Grada Publishing. 2003. 183 s. ISBN 80-247-0415-3.

HELUS, Z. 2004. Dítě v osobnostním pojetí: Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče. 1. vyd. Praha : Portál, 228 s. ISBN 80-7178-888-0.

HOCHÉLOVÁ, M. 2007. Rodina, dieťa, násilie. 1. vyd. Bratislava : Nadácia pre deti Slovenska. 2007. 61 s. ISBN 978-80-969349-6-6.

KAST-ZAHN, A. 2007. Jak společně s dětmi zvládat výchovné krize. 1. vyd. Brno : Computer Press, 2007. 160 s. ISBN 978-80-251-1557-2.

KLUGEROVÁ, J., PRÁZOVÁ, I., VACÍNOVÁ, T. 2010. Jak vypracovat bakalářskou, diplomovou, rigrózní a disertační práci. 3. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2010. 48 s. ISBN 978-80-7452-004-4

KURINCOVÁ, V., SEIDLER, P. 2005. (In)akosti v edukačnom prostredí. 1. vyd. Nitra : PF UKF, 2005. 242 s. ISBN 80-8050-839-9

MATĚJČEK, Z. 1999. Co, kdy a jak ve výchově dětí. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 143 s. ISBN 80-7178-320-X.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. 2002. Krízové situace v rodine očima dítěte. 1. vyd. Praha : Grada publishing. 2002. 128 s. ISBN 80-247-0332-7.

MATĚJČEK, Z. 2007. Co děti nejvíc potřebují. 4. vyd. Praha : Portál, 2007 108 s. ISBN 978-80-7367-272-0.

MATOUŠEK, O. 2003. Slovník sociální práce. 1. vyd. Praha : Portál, 2003. 288 s. ISBN80-7178-549-0.

MATOUŠEK, O. et al., 2001. Základy sociální práce. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 312 s. ISBN 80-7178-473-7.

MIŠÍKOVÁ, J., UHROVÁ, V. Dieťa a detstvo v ľudskej spoločnosti. In: KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. Předškolní a primární pedagogika. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. s. 23 – 56, ISBN 80-7178-585-7.

NĚKRASOV, A. 2008. Mateřská láska. 1. vyd. Bratislava : ARIMES, 2008. 204 s. ISBN 978-80-8100-074-4.

OLÁH, M., ROHÁČ, J. 2008. Sociálno právna ochrana detí a sociálna kuratela. 1. vyd. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2008. 256 s. ISBN 987-80-89271-35-1.

OLÁH, M., SCHAVEL, M. 2006. Úvod do štúdia a dejín sociálnej práce. 1. vyd. Prešov : VŠZaSP sv. Alžbety, 2006. 176 s. ISBN 80-96-9449-9-1.

ORVIN, G.H. 2001. Dospívání – Kniha pro rodiče. 1. vyd. Praha : Grada, 2001. 180 s. ISBN 80-247-0124-3

POSSE, R., MELGOSA, J. 2002. Umenie výchovy. 1. vyd. Vrútky: Advent – Orion, 2002. 194 s. ISBN 8-889-89-4.

PREVENDÁROVÁ, G., KUBÍČKOVÁ, G. 1996. Základy rodinnej a sexuálnej výchovy. 2. vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 1996. 86s. ISBN 0-08-01212-9.

RASER, J. 2000. Jak vychovávat děti, se kterými se dá žít. 1. vyd. Praha : Portál, 2000. 144 s. ISBN 80-7178-459-1.

REICHLIN, G., WINKLER, C. 2007. Výchova dětí 1000+1 rada pro každou situaci. 1. vyd. Brno : Computer Press, 2007. 168 s. ISBN 978-80-251-1638-8.

ROZINAJOVÁ, H. 1988. Pedagogika pre rodičov. 1. vyd. Martin : Osveta, 1988. 272 s. PPR 88-70-057-88

ROZINAJOVÁ, H. 1988. Pedagogika rodinného života pre učiteľov. 1. vyd. Bratislava : SPN, 1988. 272 s. PRZ 067-269-88

SCHAVEL, M., OLÁH, M. 2008. Sociálne poradenstvo a komunikácia. 1. vyd. Bratislava : VŠZaSP, 2008. 224 s. ISBN 80-8068-487-1.

SLEZÁKOVÁ, T., TIRPÁKOVÁ, A., 2006. Adaptácia dieťaťa na školu. 1. vyd. Nitra : Pedagogická fakulta UKF, 2006. 191 s. ISBN 8050-968-9.

STOPPARDOVÁ, M. 1992. Otestujte svoje dieťa. 1. vyd. Martin : Neografia, 1992. 188 s. ISBN 80-85186-46-2.

Zákon NR SR č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV

Zoznam tabuliek

Tabuľka č. 1 – výskumná vzorka, pohlavie detí.....	52
Tabuľka č. 2 – výskumná vzorka, vek detí.....	52
Tabuľka č. 3 – Otázka číslo 9: S kým komunikuješ, ak máš nejaký problém?.....	56
Tabuľka č. 4 – Otázka číslo 15: Ako často využívaš internet?.....	59

Zoznam grafov

Graf č. 1 - Otázka číslo 3: Žiješ v domácnosti s oboma rodičmi?.....	53
Graf č. 2 - Otázka číslo 5: Čo si myslíš, ktorý z rodičov viac venuje pozornosť tvojej výchove?.....	54
Graf č. 3 - Otázka číslo 7: Myslíš si, že výchova v rodine na teba vplýva viac ako škola a kamaráti?.....	54
Graf č. 4 - Otázka číslo 8: Myslíš si, že komunikácia s rodičmi je:.....	55
Graf č. 5 - Otázka číslo 11: Vplýva rodina na využívanie tvojho voľného času?.....	56
Graf č. 6 - Otázka číslo 12: S kým najradšej tráviš voľný čas?.....	57
Graf č. 7 - Otázka číslo 13: Ktorá z oblastí ťa najviac zaujíma?.....	58
Graf č. 8 - Otázka číslo 14: Využívaš internet?.....	59

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A: Porovnanie komunikácie.....I

Príloha B: Dotazník.....II

PRÍLOHA A

POROVNANIE KOMUNIKÁCIE

Komunikácia je ...	Komunikácia nie je ...
dialóg	monológ /kázanie/
otvorená správa	príkazy
vedenie	nastolenie
povzbudenie	donútenie
zaujímavé informácie	triviálne informácie
zverovanie sa s novinkami	zachovávanie odstupu
Komunikácia sa zlepšuje, ak prebieha v dobrej nálade, s vlúdnyim prístupom a priateľskými gestami.	Komunikácia sa zhoršuje, ak prebieha v autoritatívnom, nepriateľskom alebo ostrom tóne.

Zdroj: Posse, Melgosa, 2002.

PRÍLOHA B

DOTAZNÍK

Vážení respondenti

Dovoľujem si Vás požiadať o vyplnenie tohto dotazníka, ktorý bude použitý výhradne pre účely mojej diplomovej práce, ktorej témou je: „Rodina a vplyv výchovy na deti“.

Otázky v dotazníku sú škálovacie, na výber máte viacero odpovedí, zakrúžkujte prosím iba jednu z odpovedí, alebo dopíšte jej znenie. Pomocou tohto dotazníka by som chcela zistiť Vaše názory na vplyv rodiny, na rodinné prostredie a na prostredie v škole.

Dotazník je anonymný a získané údaje budú použité výhradne len pre študijné účely.

Za spoluprácu Vám vopred ďakujem

Bc. Dagmar Tomová

Mesto:

Obec:

1. Pohlavie

- a) dievča
- b) chlapec

2. Uved' svoj vek:

3. Žiješ v domácnosti s oboma rodičmi?

- a) áno
- b) nie
- c) s otcom
- d) s matkou
- e) aj so starými rodičmi
- f) iné

4. Sú tvoji rodičia rozvedení?

- a) áno
- b) nie

5. Ćo si myslíš, ktorý z rodičov viac venuje pozornosť tvojej výchove?

- a) matka
- b) otec
- c) ani jeden
- d) neviem

6. Ako vnímaš spolužitie v rodine s rodičmi, aj so starými rodičmi

- a) veľmi dobre, pociťujem to pozitívne
- b) nepáči sa mi, že nás je veľa v jednej domácnosti
- d) neriešim to

7. Myslíš si, že výchova v rodine na teba vplýva viac ako škola a kamaráti?

- a) áno
- b) nie
- c) neviem

8. Myslíš si že komunikácia s rodičmi je:

- a) dobrá
- b) zlá
- c) priemerná
- d) žiadna
- e) neviem

9. S kým komunikuješ, ak máš nejaký problém?

- a) s oboma rodičmi
- b) s jedným z rodičov (matka, otec)
- c) s kamarátmi
- d) s nikým
- e) s inými (s kým?)

10. Cítiš sa dobre, príjemne a bezpečne v rodinnom prostredí?

- a) áno
- b) nie

11. Vplýva rodina na využívanie tvojho voľného času?

- a) áno - o využívaní voľného času rozhodujú rodičia
- b) nie - nevplývajú na využívanie môjho voľného času
- c) rodičia sa nezaujímajú s kým trávim voľný čas
- d) niekedy

12. S kým najradšej tráviš voľný čas?

- a) sám
- b) so súrodencami
- c) s rodičmi
- d) s kamarátmi
- f) iné

13. Ktorá z oblastí ťa najviac zaujíma?

- a) šport
- b) kultúra
- c) príroda
- d) cudzie jazyky
- e) technika
- f) iné

14. Využívaš internet?

- a) áno (na aké účely)
- b) nie

15. A ako často?

- a) denne 2 - 3 hodiny
- b) denne viac ako 3 hodiny
- c) občas (1 - 2 hodiny týždenne)
- d) vôbec

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Bc. Dagmar Tomová

Odbor: Špeciálna pedagogika - učiteľstvo

Forma štúdia: kombinovaná

Názov práce: Rodina a vplyv výchovy na osobnosť dieťaťa.

Rok: 2012

Počet strán: 68

Celkový počet strán príloh: 5

Počet titulov slovenskej a českej literatúry a prameňov: 35

Počet internetových zdrojov: 0

Vedúci práce: PhDr. Jana Slezáková